

SLOVANSKÁ UNIE

vydává Slovanská unie z. s.

květen 2017

TÉMA

mezinárodní festival
polská a chorvatská kultura

ambasáda slovanské mládeže

první mezinárodní odborná konference
o mezislovanském jazyku CISLa 2017

Obsah

Čtvrtý ročník mezinárodního multižánrového festivalu, letos na téma polská a chorvatská kultura.....	1
Předběžný program festivalu	4
Forum slovanských kultur oživčuje slovansko kreativnost: Strategija mednarodne ustanove FSK.....	6
Slovanské velvyslanectvo mladých	12
Projekt slovanského velvyslanectva mladých.....	14
Изучение славянских языков и культур основа сохранения идентичности народа.....	16
Prva medžunarodna lingvistična konferencija o medžuslovjenskom jeziku CISLa 2017	22
Pravopisanje medžuslovjanskogo jezika	24
Slava interlingvistiko	33
Hrvatske varijante legende o Čehu, Lehu i Mehu	38
Polska wersja legendy słowiańskiej i jej współczesny wymiar z punktu widzenia pedagoga	42
Glagoljica pogledom projekta FABULA CROATICA	48
Как ние българите разбираме Новославянския език без обучение и на латиница?	54
Položaj i mogućnosti novoslavenskog jezika u budućnosti	60
Jezični čimbanici ključni su za razvitak društva i pojedinca.....	60

Uveřejňujeme příspěvky napsané v češtině nebo slovenštině nebo v mezislovanštině napsané latinou. Texty v každém jiném slovanském nebo neslovanském jazyce včetně ruštiny a angličtiny musí být doprovázeny alespoň abstraktem a seznamem klíčových slov v jednom ze tří uvedených oficiálních jazyků. Autorem příspěvku může být kdokoliv. Každý autor je povinen dodat redakční radě svůj příspěvek v elektronické podobě ve formátu DOCX (například Word verze 2010 nebo vyšší) podle instrukcí na adrese <http://slovane.org/su> včetně obrázků v samostatných souborech. Příspěvky jsou obvykle recenzovány dvěma nezávislými odborníky, kteří pro autora zůstanou neznámí. Redakční rada má právo na základě výsledků recenzního řízení příspěvek vrátit autorovi k přepracování podle doporučení recenzentů nebo odmítnout.

SLOVANSKÁ UNIE je odborný periodický tisk spolku Slovanská unie z. s. Tiskne Tribun EU s.r.o., Cejl 892/32, Brno 602 00, obchod@knihovnicka.cz. Vychází v Praze dvakrát ročně. Obsah řídí redakční rada. Editor Martin Molhanec. Distribuci vyřizuje vydavatel Slovanská unie z. s. se sídlem Lohniského 853/8, 152 00 Praha 5 IČ 481 33 396 EACEA PIC 923 564 549. Kontakt na redakční radu: ID DS gkf27k9 posta@slovane.org **On-line archív časopisu je na adrese <http://slovane.org/su>**
© 2017 Slovanská unie z. s. MK ČR E 22525

print ISSN 2464-756X

další články a informace
najdete na adrese
<http://slovane.org>

on-line ISSN 2464-7578

Čtvrtý ročník mezinárodního multižánrového festivalu, letos na téma polská a chorvatská kultura

Jiří Králík

Slovanská unie z.s., jirka.kralik@seznam.cz

První tisková zpráva

V pořadí již čtvrtý ročník multižánrového festivalu nabídne setkání s kulturou dvou slovanských zemí - POLSKA a CHORVATSKA: Opět se koná v místech historicky spojených s Velkou Moravou, významným obdobím vzniku slovanské kultury a vzdělanosti. Hlavním cílem je prezentace významných kulturních tradic obou národů těsně propojených i s naší či světovou kulturou. Na konečné podobě programu v letošním roce aktivně spolupracovala nejenom příslušná velvyslanectví, ale i významné místní i zahraniční instituce. Hlavním organizátorem je v letošním roce opět Slovanská unie z. s.

Budujeme důležitý kulturní most

Festival i nadále pokračuje v koncepci prezentace kultury dvou slovanských národů, ale ze dvou odlišných geografických, historických i kulturních oblastí - Jižní a Severní slovanské národy. Akce tak vytváří přirozený most mezi těmito dvěma oblastmi a základ pro přirozenou komunikaci i kulturní výměnu a spolupráci. V loňském roce byl tento festivalový koncept prezentován na zasedání významné mezinárodní instituce **FÓRUM SLOVANSKÝCH KULTUR**, která následně festival zařadila mezi strategické aktivity v dalších letech. Slovanská unie se navíc stala oficiálním přidruženým členem této organizace a v těsné spolupráci s Ministerstvem kultury ČR chce rozšířit další spolupráci.

Méně známé legendy o praotci Čechovi

Patrně nejvýznamnějším důvodem letošního výběru dvou slovanských zemí byla společná a dodnes živá legenda o praotci Čechovi a jeho bratrech. V rámci festivalového programu se tak objeví několik akcí, které **POPRVÉ** všechny tři legendy (českou, polskou a chorvatskou) společně představí. Nejprve ve formě odborných přednášek v rámci Mezinárodní lingvistické konference, v neděli 4. června pak v atraktivním komponovaném programu **ŽIVÉ LEGENDY** v Archeoskanzenu Modrá. Zde bude také poprvé představena výstava **LEGENDY O PRAOTCI ČECHOVI**, kterou připravujeme společně s Národním muzeem v Praze, ale i dalšími významnými zahraničními institucemi. Výstava představí nejenom u nás notoricky známou legendu o praotci Čechovi, ale i méně známou legendu polskou o jeho bratru Lechovi z města Hnězdno a prakticky neznámou legendu chorvatskou z města Krapina o třech bratrech (Lech, Čech a Mech) i jejich sestře Vilině.

Každé festivalové město bude mít svoji velkou akci

Festival trvá 4 dny a koná se ve 4 městech. Každé z nich i díky aktivní spolupráci místních významných institucí nabídne velkou atraktivní festivalovou akci:

- **STARÉ MĚSTO** - Mezinárodní lingvistická konference (1. - 2. 6.) a dva velké koncerty originálního tamburašského souboru BRAČ (1. 6.) a sboru Milánosz (4. 6.) v kostele Sv. Ducha spojené s vernisáží výstav.
- **UHERSKÉ HRADIŠTĚ** - filmová přehlídka (květen + 1. - 4. 6. - kino Hvězda), V. ročník Noci s Metodějem (2. 6. Sadská výšina), DOBRODOŠLI - lidová kultura chorvatská a polská (3. 6. Park Rochus) a vernisáž výstavy POKLADY CHORVATSKÉHO UNESCA (3. 6. Slovácké muzeum).
- **MODRÁ** - komponovaný program ŽIVÉ LEGENDY (4. 6. Archeoskanzen).
- **VELEHRAD** - bohoslužba a komentovaná prohlídka velehradských "polonik" (4. 6. Bazilika, Informační centrum).

DOBRODOŠLI 2017 a živé legendy – nové programové bloky

Největší akcí letošního festivalu bude premiérová prezentace polských a chorvatských lidových tradic - hudba, tanec, písně, řemesla, jídla, pití Akce bude probíhat v Parku Rochus (od 13:00), ale dopolední pozvánka proběhne ve Slovákém muzeum vernisáží výstavy POKLADY CHORVATSKÉHO UNESCO spojenou i s živou prezentací chorvatských řemeslníků i lidových zpěvů. Akce na Rochusu bude celodenní a nabídne program pro děti (aktivity) i pro zájemce o lidové řemeslné tradice a kuchyni. Odpoledne pak zahájí slavnostní kácení Máje a pak galaprogram početných lidových souborů. Typickou gorolskou lidovou kulturu budou reprezentovat domácí soubory Zaolzi a Zaolzoneczek, gorolové z polského Istebna, slovenský gorolský subor Drevár z Krásna nad Kysucou a v současnosti patrně nejlepší polská gorolská muzika Walasi. Tradiční polskou lidovou kulturu představí Kamrátki z družebního města Krosno. Chorvatskou kulturu nabídnou Národopisný soubor PÁLAVA s tradicemi Moravských Chorvatů a lidový soubor české besedy Jetelíček ze Zagrebu. Vrcholem programu bude i koncert domácích "gorolů" - hornácká muzika Petra Míčky s Martinem Hrbáčem. Celý programem bude provázet pěvecký sbor Milánosz s prezentací starodávných slovanských písní.

Nedílnou součástí programu bude od 10:00 velký jarmark gorolských lidových řemeslníků (značka Gorolská swoboda) i ochutnávka polských a chorvatských specialit (placky "na bleše", "kapušica", "bigoš", "rybí polévka", ...). Vše doplní ochutnávka polských, chorvatských a moravských vín.

Závěr programu bude patřit premiérové projekci letního kina na Rochusu - nový gorolský muzikál MUZZIKANTI za účasti tvůrčí delegace.

Mezinárodní lingvistická konference

Cílem mezinárodní vědecké a odborné konference CISLa 2017 (*conference on interslavic language*) je otevřít prostor k diskusi ohledně inovativních pohledů na vzájemnou komunikaci slovanských národů v podmínkách moderního globalizovaného světa. Budeme diskutovat o následujících tématech: jazyková bariéra v občanské participaci, e-demokracie, přenos znalostí, komunikační příležitosti v konkrétních sektorech ekonomiky jednotlivých států, jako je cestovní ruch a digitální ekonomika, a způsoby podpory využívání umělých jazyků InterSlavic a Esperanto jako nástrojů rozvoje společné evropské identity a solidarity.

Konference se navíc koná u příležitosti dvou velkých výročí UNESCO, týkajících se polského lingvisty a zakladatele Esperanta L.L. Zamenhafa a chorvatského génia, vynálezce a lingvisty Fausta Vrančiče.

Konference se zúčastní významní hosté a spoluorganizátoři. Konference se uskuteční ve dnech 1. - 2. června v Eventcentru v Starém Městě.

Ambasáda slovanské mládeže

Součástí konference CISLa 2017 bude také přípravné zasedání Mezinárodní ambasády slovanské mládeže studentů středních škol z různých slovanských zemí.

Významná podpora

Opět nás těší významná a výrazná podpora měst a jejich velkých kulturních institucí, ale také MK ČR a polského i chorvatského velvyslanectví. Festival se koná pod záštitou prezidenta ČR Miloše Zemana, předsedy Senátu Milana Štecha, ministra zahraničí Lubomíra Zaorálka, výboru pro vědu, kulturu, vzdělání, mládež a tělovýchovu PS Parlamentu ČR a senátora Ivo Valenty (v jednání).

Náš festival získal svaté požehnání od Primase českého a arcibiskupa pražského Jeho Eminence Dominika kardinála Duky a pravoslavného arcibiskupa pražského a českých zemí Jeho Eminence vladyky Michala.

Finanční podpora

Státní fond kultury MK ČR, město Uherské Hradiště, Staré Město, Nadace Synot senátora Ivo Valenty (v jednání).

Předběžný program festivalu

květen – KINO HVĚZDA (filmová pozvánka na festival)

20:00	2. května	Mžitky (Polsko 2016)	film
20:00	3. května	Přes kosti mrtvých (ČR/Polsko 2017)	film
16:00	4. května	Člověk z mramoru (1977)	film
20:00	10. května	Ministerstvo lásky (Chorvatsko / ČR 2016)	film
20:00	17. května	Na mléčné dráze (Bosna 2017)	film
20:00	24. května	Poslední rodina (Polsko 2017)	film
20:30	30. května	Ústava (Chorvatsko 2016)	film

čtvrtek 1. června 2017

ČAS	MÍSTO	PROGRAM	TYP
10:00	Eventcentrum SM	Mezinárodní lingvistická konference	konference
16:00	kino Hvězda UH	Bez konce (Chorvatsko 2008)	film
17:00	Památník Velké Moravy SM	Stezka glagolice na ostrově Krk	vernisaž
18:00	kostel Sv.Ducha SM	tamburašský soubor BRAČ (ČR)	koncert

pátek 2. června 2017

ČAS	MÍSTO	PROGRAM	TYP
10:00	Eventcentrum SM	Mezinárodní lingvistická konference	konference
16:30	Sadská výšina UH	Středověké hrátky pro nejmenší	aktivity
17:00	Eventcentrum SM	Polská politická karikatura	vernisaž
18:30	Sadská výšina UH	NOC S METODĚJEM (s vystoupením souborů Jetelíček + Kamrátki)	koncert
19:00	Sadská výšina UH	NOC S METODĚJEM - hlavní program	pásmo a koncert

sobota 3. června 2017

ČAS	MÍSTO	PROGRAM	TYP
10:00	Slovácké muzeum	Poklady chorvatského UNESCO	vernisaž
10:00	Park Rochus UH	Dobrodošli 2017 - řemeslný jarmark, ochutnávka jídel a GOROLSKÝ OBĚD	jarmark a ochutnávka
13:30	Park Rochus UH	Dobrodošli 2017 - kácání mája a sborové zpěvy účinkujících + ochutnávka vín	komponovaný program
14:00	Park Rochus UH	Dobrodošli 2017 - vystoupení folklórních souborů z Polska, Chorvatska a Horňácka	komponovaný program
21:00	Park Rochus UH	Muzzikanti (ČR 2017) + delegace	letní kino

neděle 4. června 2017

ČAS	MÍSTO	PROGRAM	TYP
9:00	Archeoskanzen Modrá	Živé legendy (Velkomoravani dětem, soutěž v lukostřelbě, ochutnávka vín, řemeslný jarmark, akce pro děti, výstavy, zpěvy ...)	jarmark a koncerty
10:00	bazilika Velehrad	slavnostní bohoslužba	bohoslužba
11:30	muzea Velehrad	komentovaná prohlídka "polonik"	výstava
13:30	Archeoskanzen - Živá voda	Chorvatsko - plné přírodních krás	vernisaž
14:00	Archeoskanzen	Legendy o praotci Čechovi + křest 996	vernisaž
15:30	kino Hvězda UH	Bolek a Lolek (Polsko 1981)	pásma filmů
15:00	Archeoskanzen	vysazení dubu z Rogalinu a lípy z Krapiny + umístění Baščanské tabule glagolice	instalace
15:30	Archeoskanzen	ochutnávka vín	ochutnávka
17:30	kostel Sv.Ducha	koncert pěveckého kvintetu Milánosz (CZ)	koncert
19:00	Event centrum	Ota Nepilý : polské mariánské poutě 80 let	vernisaž a beseda s autorem

Forum slovanskih kultur oživčuje slovansko kreativnost: Strategija mednarodne ustanove FSK

Andreja Rihter, direktorica Foruma slovanskih kultur

info@fsk.si

Forum slovanskih kultur v partnerstvu s mednarodnimi organizacijami, narodnimi iniciativami i gospodarstvom reprezentuje, poddrživaje i razvivaje kreativnost slovęnskih kulturnih prostorov. Poddrživaje kulturne projekty, mobilitu umętnikov i expertov i širi teęenje informacij iz oblasti kulture, nauky i umętnosti. Jej celj jest byti moęnim partnerom i klučnim sogovornikom v globalnom dialogu i kulturę kako instrumentu razvitja ljudskogo spoletęnstva.

Ključni slova: *kultura, naslędstvo, literatura, turizm, teatro, muzeologija*

Mednarodna ustanova Forum slovanskih kultur

Mednarodna ustanova Forum slovanskih kultur, s sedežem v Ljubljani v Sloveniji, je nastala leta 2004 na pobudo slovanske kulturniške srenje, danes pa povezuje že več kot 300 milijonov Slovanov iz desetih držav članic: Belorusije, Bolgarije, Bosne in Hercegovine, Črne gore, Hrvaške, Makedonije, Rusije, Slovenije, Srbije in Ukrajine ter treh držav opazovalk, Češke republike, Poljske in Slovaške.

Poslanstvo ustanove je oživčiti ustvarjalnost slovanskih kultur, osnovni namen njenega delovanja pa povezati slovanske kulture in jih uprisotniti v globalnem kulturno-družbenem kontekstu. Forum slovanskih kultur povezuje in predstavlja slovansko kulturo, znanost in umetnost, njen ustvarjalni naboj in dediščino, ter aktivno skrbi za prepoznaven prispevek slovanskih kultur k globalnemu dialogu.

Prva svetovna monografija o slovanskih kulinarikah

Osrednja zaveza ustanove je izvajanje skupnih kulturnih, izobraževalnih in raziskovalnih projektov, s katerimi spodbuja poznavanje slovanske kulturne dediščine in ustvarjalnosti. Ohranja in revitalizira slovansko kulturno identiteto s prejemanjem in financiranjem pobud za kulturne projekte in kulturni turizem, za izmenjave in gostovanja iz vseh slovansko govorečih držav ter z aktivnim iskanjem primernih partnerjev v vseh državah. Organizira festivale, razstave, konference, koncerte in druge dogodke, ki predstavljajo slovansko kulturno dediščino in ustvarjalnost.

Z organizacijo dogodkov, ki so namenjeni specifičnim strokovnim javnostim ali širšemu občinstvu, ustanova FSK predstavlja slovansko kulturno ustvarjalnost in krepi slovansko identiteto. Z literarnimi in prevodnimi projekti predstavlja in krepi slovansko literarno ustvarjanje, z raznovrstnimi projekti sodelovanja povezuje znanja s področja kulturne dediščine in umetnosti, s štipendijskimi projekti spodbuja programe izobraževanja, predvsem pa ustvarja priložnosti za predstavitev dediščine slovanskega kulturnega prostora v mednarodnem okolju. V ta namen ustvarja in financira pobude za kulturne projekte in kulturni turizem, za izmenjave in gostovanja med slovanskim in neslovanskim kulturnim prostorom, ter z iskanjem ustreznih partnerjev v teh državah gradi medkulturni dialog.

Skupna razstava dvanajstih slovanskih držav Slovanski karnevali

Vrednote in prepričanja ustanove FSK

- enakopravno in demokratično sodelovanje vseh slovanskih držav v globalnem kulturnem dialogu,
- spodbujanje, podpora in krepitev izražanja ustvarjalnosti in inovativnosti slovanskih kultur,

- sodelovanje po načelu spoštovanja različnosti, strpnosti, odprtosti in vzajemnosti,
- medkulturni dialog, ki spodbuja medsebojno poznavanje in razumevanje ter spoštuje in ohranja kulturno raznolikost,
- integriteta delovanja ustanove, ki pomeni tako kompetentnost in avtonomijo kot finančno stabilnost in transparentnost,
- partnerstva, multisektorska in družbeno odgovorna, ki s pomočjo priložnosti in prednosti partnerjev ter njihovih virov in kompetenc učinkovito rešujejo kompleksne izzive.

Oživčevanje kreativnosti slovanskih kultur

Zaradi skupne slovanske kulturne dediščine, politične zgodovine in sodobnih kulturnih potez obstaja visoko zanimanje za sodelovanje z ustanovo FSK. Inicijativa tovrstnega povezovanja slovanskega kulturnega prostora navznoter in navzven je še vedno edinstvena tako po vsebini kot po obliki organizacije. Položaj in iskanje slovanske identitete znotraj svetovnega prostora pa je zagotovo agenda, ki postaja z vsakim dnem le še pomembnejša in aktualnejša.

Ustanova Forum slovanskih kultur je v skladu s strateškimi cilji doslej kot najuspešnejše in prepoznavne dejavnosti opredelila programsko dejavnost, ki jo sestavljajo:

- aktivna udeležba na referenčnih strokovnih srečanjih in seminarjih s področja slovanskih kultur (kongres Sankt Peterburg in slovanski svet / Ruska federacija, Prevajanje za dialog / Slovenija, Muzeji in njihovo občinstvo na prizoriščih konfliktna zgodovine / Poljska, Sejem muzejskih postavitev / Bolgarija ...),
- organizacija srečanj, seminarjev in konferenc s področja prezrte dediščine slovanskih kultur (Nauki II. svetovne vojne in sodobna družba, Kenneth Hudson: disonantna dediščina 20. Stoletja ...),
- bogat literarni program z zbirko 100 slovanskih romanov (v programu, v katerem je doslej izšlo že 60 romanov, sodeluje devet slovanskih držav),
- priprava in izdaja prve svetovne monografije o slovanskih kuhinjah (S Slovani za mizo), ki je požela zelo pozitivne odzive,
- organizacija avtorskih razstav o slovanski kulturni dediščini (Slovanski karnevali, Slovanske prestolnice v 2D, Moj portret za muzej, 100 slovanskih romanov), ki po odprtju v pariški palači Unesco, potujejo po slovanskih državah in širše,
- zasnova in organizacija nagrade za najboljši slovanski muzej Živa (v štirih letih se je za nagrado potegovalo že 70 slovanskih muzejev; zmagovalci so bili: Galerija Matice srpske iz Srbije (2014), muzej Leva Tolstoja iz Jasne Poljane iz Ruske federacije (2015), Cricoteka iz Poljske (2016),

- podeljevanje štipendij za rezidenčne umetnike iz slovanskih držav,
- organizacija novoletnega praznovanja za otroke iz drugih slovanskih držav, ki živijo v Sloveniji (Praznujmo skupaj),
- predstavitev delovanja Foruma slovanskih kultur ob 10. obletnici delovanja (Čista desetka!) z več kot 300 nastopajočimi,
- delovanje FSK centra v Radljah ob Dravi (Slovenija) ter Centra slovanskih kultur v Moskvi (Rusija).

Novoletno praznovanje otrok iz slovanskih držav v Ljubljani (Slovenija)

Ustanova lahko poslanstvo uresničuje le v sodelovanju z organizacijami iz prostora slovanskih držav, organizacijami iz drugih držav v regiji, mednarodnimi organizacijami in agencijami in zasebnim sektorjem. Delovanje ustanove se nenehno razvija in širi, mreža sodelovanja je vsak dan širša, vse številčnejše so tudi dejavnosti. FSK v več kot 50-ih državah sodeluje z več kot 2200 posamezniki v 700 različnih institucijah.

Od dediščine, založništva, urizoritvenih umetnosti do kulturnega turizma

Od samega začetka je Forum slovanskih kultur opredelil kot eno svojih poglavitnih nalog ohranjanje in promocijo slovanske kulturne dediščine. Ključne naloge ostajajo pospešitev pretoka informacij (publikacije, praznovanja, strokovno

znanje), oživitev in pospešitev sodelovanja na področju raziskovanja in ohranjanja kulturne dediščine, spodbujanje uveljavljanja tehnoloških dosežkov v muzeologiji in izvedba skupnih projektov na področju izobraževanja ter usposabljanja.

Ustanova FSK bo za uresničevanje ciljev tudi v prihodnje izvajala naslednje aktivnosti:

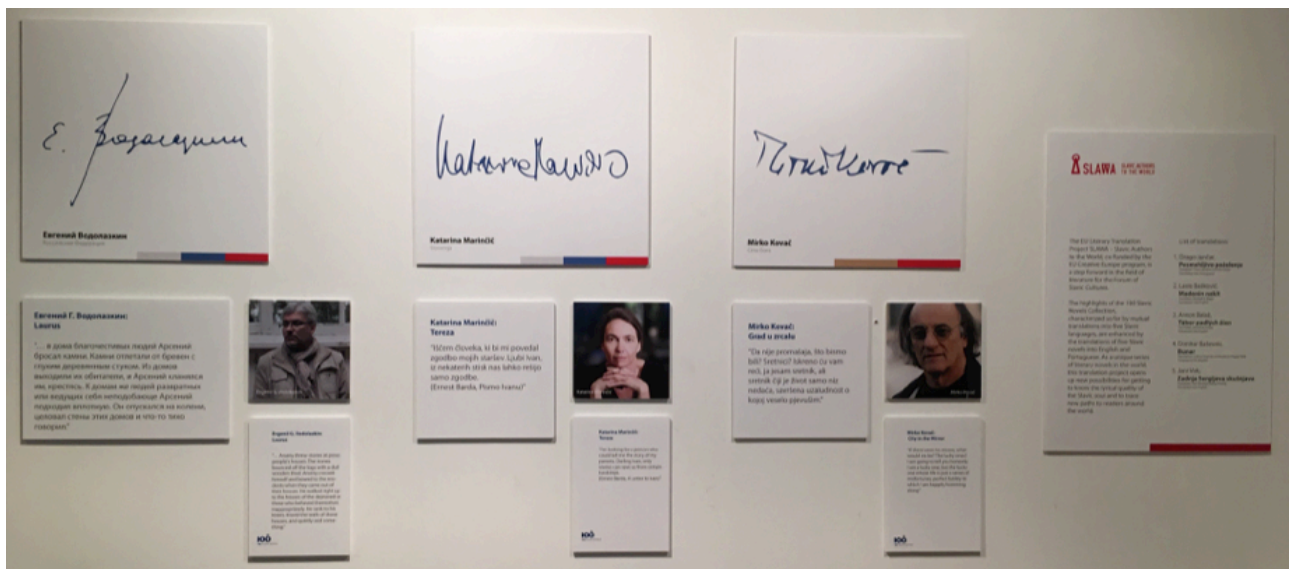
- nadaljevanje podeljevanja nagrade za najboljši slovanski muzej Živa,
- delovanje Mednarodnega centra za raziskovanje dediščine v Piranu,
- nadaljevanje in razvijanje Mednarodne poletne šole muzeologije,
- ozaveščanje javnosti o problemu disonantne dediščine, širjenje obstoječe mreže in identifikacija dobrih praks,
- povezovanje kulturne dediščine in turizma (projekt S Slovani za mizo),
- razvijanje in uresničevanje projekta sodelovanja državnih arhivov slovanskih držav Together,
- zasnovanje koncepta nove vizije kulturnih ustanov/centrov, ki dediščino sinergično povezujejo z drugimi izobraževalnimi, gospodarskimi in socialnimi akterji.

Podelitev nagrade Živa za najboljši slovanski muzej v Zadru (Hrvaška)

V preteklem obdobju je Forum slovanskih kultur odprl FSK center v Radljah ob Dravi (Slovenija) in Center slovanskih kultur v Moskvi (Ruska federacija). Delovati pa je začel tudi Mednarodni center za raziskovanje dediščine v Piranu (Slovenija). Ustanova načrtuje odprtje centrov še v drugih zainteresiranih državah članicah, med drugim jeseni 2017 v Beogradu (Srbija) in nato še v Skopju (Makedonija).

Mednarodna ustanova Forum slovanskih kultur že več kot desetletje izvaja založniške aktivnosti, skladno s svojo usmeritvijo kot prepoznavna in ugledna ne-profitna organizacija, ki vključuje številne pisatelje, umetnike, strokovnjake in povezuje vrsto partnerskih organizacij. V naslednjem petletnem obdobju bo nadaljevala z uspešnim programom 100 slovanskih romanov in evropskimi prevodnimi projekti. K sodelovanju v književnih programih bo pritegnila slovanske avtorje, ki niso vključeni v zbirko, založniško dejavnost pa postopoma razširila tudi na druge literarne zvrsti.

Razstava 100 slovanskih romanov v palači UNESCO v Parizu (Francija)

Ustanova FSK bo izvajala naslednje aktivnosti:

- nadaljevanje rednega izdajanja knjig v zbirki 100 slovanskih romanov (v njo je vključenih 108 izbranih sodobnih avtorjev) v vseh partnerskih državah (Srbija, Slovaška, Bolgarija, Makedonija, Slovenija, Ruska federacija, Hrvaška, Belorusija, Črna gora),
- načrtna promocija prevodnih del na knjižnih sejmi (Beograd, Praga, Leipzig, Frankfurtu, Moskva ...) in festivalih, odprtje razstave 100 slovanskih romanov (Radlje ob Dravi, Dunaj, Bratislava, Sankt Peterburg ...),
- organizacija dogodkov in srečanj s slovanskimi pisatelji,
- aktivna udeležba na knjižnih sejmi in festivalih,
- podeljevanje nagrade za najboljši slovanski roman,

- digitalizacija zbirke 100 slovanskih romanov,
- vzpostavitev platforme za digitalne knjige in on-line prodajo,
- povezovanje knjižnic z oblikovanjem književnih programov in obiskov za mreže knjižnic po posameznih državah,
- vzpostavitev programa mladinske in otroške literature – slikanice (ilustratorji).

Poleg tega bo mednarodna ustanova Forum slovanskih kultur vzpostavila še mrežo institucionalnih in neinstitucionalnih kulturnih ustanov, ki se ukvarjajo z uprizoritvenimi umetnostmi v slovanskih ter drugih evropskih državah v regiji ter jih aktivno povezovala na festivalih in podobnih oblikah sodelovanja. Sodelovala pa bo tudi z deležniki, s katerimi bo razvila projekt spodbujanja kulturnega turizma s poudarkom na spoznavanju dediščine in ustvarjalnosti slovanskih držav. Posebna pozornost bo namenjena definiranju izvirnih slovanskih kulturnih poti s poudarkom na sodobnem, visoko kakovostnem potovanju in bivanju v drugi slovanski deželi z namenom spoznavanja preteklih in sodobnih kulturnih in umetniških dosežkov, ter s posebnim poudarkom na soustvarjalnih procesih, v katerih so udeleženci lahko tudi akterji novih izkustev.

Za globalni medkulturni dialog

Ključna konkurenčna prednost ustanove FSK je promocija medkulturnega dialoga slovanskih kultur navznoter in navzven z namenom medsebojnega spoznavanja, delovanja in spoštovanja. Pri tem predstavljajo največje priložnosti umestitev ustanove kot ključnega akterja slovanskega dialoga s svetom, promocija slovanske perspektive skozi skupne kulturne dogodke in evropske projekte, poglobljeno mreženje ter medkulturni dialog.

Slovanské vel'vyslanectvo mladých

Pavel Spišiak

Súkromné slovanské gymnázium Bratislava, spisiak@ssg.sk

Súkromné slovanské gymnázium vzniklo v roku 1993. Ako jediná stredná škola v Slovenskej republike má vytvorené vhodné zázemie k tomu, aby prostredníctvom svojho programu rozvíjalo záujmy a tradície Slovanov a prispievalo k ich dobrým vzťahom. Propravili sme projekt, ktorý spojí študentov z viacerých škôl a krajín a vytvorí priestor pre komunikáciu a možno aj riešenie dôležitých úloh.

Od svojho vzniku udržujeme veľmi dobré vzťahy so zastupitelskými úradmi krajín, ktorých jazyky učíme a tým vytvárame dobré podmienky pre výučbu slovanských jazykov. Tento projekt má zabezpečiť spoluprácu so združeniami zao-

berajúcich sa Slovanstvom a školami, ktorých žiaci sa chcú stretávať a spolupracovať v tejto oblasti po vzoru Európskeho parlamentu mládeže (EYP, EEYP).

Slavic Youth Embassy (SYE)

Private Slavic Gymnasium in Bratislava (a high school with diploma graduation) and its partnership schools in Czechia, Slovenia, Croatia, Poland, Russia...

project director

RNDr. Pavel Spišiak, <http://ssg.sk/>, spisiak@ssg.sk, phone: +421 903 318 843

objective

Slavic Youth Embassy (SYE) will organise international conferences of delegates from partner schools in connected Slavic countries. Conference participants will work in specific sections on predetermined topics. Conference results will be periodically published as a printed book and web-page. Project members will be in permanentelectronic contact in time between conference meetings.

followed pattern

EEYP (Erasmian European Youth Parliament) and EYP (European Youth Parliament).

collaboration

Cooperation with embassies of Slavic countries. Cooperation with universities and secondary schools, Slavic institutes and civic associations.

goal and mission

1. Preserve and develop the values of Slavic Solidarity in the turbulent time of globalisation.
2. Teach and use Slavic languages.
3. Cooperate with educational institutions abroad.
4. Cooperate with embassies of these countries.
5. Support for non-formal education through leisure activities that bring participants closer look at the functioning of the legislative institutions with a focus on Slavic culture.
6. Teach young people's opinions of different nationalities concerning their history, customs, and political situation. Support democracy, freedom, european identity and independent critical thinking.
7. Have an own Slavic section in EEYP or EYP.

Projekt slovanského veľvyslanectva mladých

Martina Vartík

Súkromné slovanské gymnázium Bratislava, martinavartik@gmail.com

Obsah: *Príspevok stručne približuje projekt Súkromného slovanského gymnázia v Bratislave – Slovanské veľvyslanectvo mladých, ako jedinečné projektu združujúceho stredné školy v slovanských krajinách. Projekt sa zameriava na integráciu študentov stredných škôl do medzinárodného prostredia a to prostredníctvom modelového zasadnutia veľvyslanectva Slovanov. Cieľom projektu je zvýšiť povedomie študentov o medzinárodných vzťahoch, slovanských tradíciách, fungovania procesu vyjednávania a riešení rôznych problémov diplomaticky. Napriek spoločným črtám je každý slovanský národ jedinečný a unikátny - tu sa preto vytvára priestor na synergiu v rámci kultúry, sociálnych otázok, politických a ekonomických problémov a to prostredníctvom jediného – spoločného konsenzu.*

klúčové slová: slovanstvo, veľvyslanectvo, demokracia, mládež

Čo je Slovanské veľvyslanectvo mladých

Slovanské veľvyslanectvo mladých je jedinečný program pre študentov stredných škôl, ktorý chce spájať mladých ľudí zo slovanských národov a podnietiť ich, aby diskutovali o aktuálnych medzinárodných témach v diplomatickom prostredí. Misiou Slovanského veľvyslanectva mladých je inšpirovať mládež a posilniť ich chuť po vzdelávaní a riešení rôznych situácií diplomatickou cestou.

Integrácia mládeže do demokracie prostredníctvom modelovej hry

Integrácia mládeže do demokracie prostredníctvom modelovej hry zlepšuje pochopenie fungovania medzinárodného prostredia a súčasných medzinárodných otázok. Pozitívne tak ovplyvňuje životy účastníkov a pripravuje ich na to, aby boli lepšími integrovanými občanmi prostredníctvom kvalitných vzdelávacích skúseností, ktoré kladú dôraz na spoluprácu a kooperatívne riešenie konfliktov. Predpokladáme, že svet, ktorý sa skladá z občiansky angažovaných ľudí, ktorí sa usilujú o mierové, multilaterálne riešenie konfliktov a spravodlivý a udržateľný ľudský rozvoj bude svetom porozumenia a mieru.

Praktická realizácia slovanskej vzájomnosti

Myšlienka slovanskej vzájomnosti nie je myšlienka modernej doby. Už naši predkovia a veľikáni národov Slovanov sa zaoberali vzájomnosťou a spolupatričnosťou Slovanov. Samotný otec národa slovenského, Ľudovít Štúr, povedal: „V kmeni našom musíme byť Slovania, v národe našom ľudia: to je slávne, po-

žehnané, to je vysoké určenie naše slovanské!"¹ Práve na tejto myšlienke je postavené aj Slovenské veľvyslanectvo mladých – hľadať to, čo nás spája, nie to, čo nás rozdeľuje. Preto modelová hra nebude fungovať na princípe riešení konfliktov, ale práve naopak, na spolupráci. Modelovú hru chceme preniesť do vysoko diplomatického prostredia za okrúhly stôl, kde delegáti (diplomati) budú spoločne rokovať o nových možnostiach spolupráce, ekonomickej podpore, kultúrnych možnostiach či sociálne integrácií medzi jednotlivými krajinami. Spolupráca a slovanská vzájomnosť by mali hrať kľúčovú úlohu pri hľadaní nových možností, z ktorých budú delegáti (diplomati) vychádzať.

Pilotné zasadanie

Pilotné zasadanie veľvyslanectva je naplánované na jeseň roku 2017. No myšlienku projektu by sme postupne chceli transformovať do všetkých slovanských národov a teda do viac ako 10 krajín so slovanskou tradíciou.

Zhrnutie

Slovenské veľvyslanectvo mladých chce podporovať mladých ľudí v myšlienke slovanskej vzájomnosti. Ich nezávislé myslenie a iniciatíva bude hlavným pilierom učenia základných sociálnych a profesionálnych zručností.

Vytvorenie platformy študentov stredných škôl, kde by mali priestor pre politické diskusie, medzi-kultúrne stretnutia, slovanské vzdelávanie a výmenu názorov medzi mladými Slovanmi je tým, čo veľvyslanectvo vidí ako svoj hlavný cieľ.

Keďže sa v súčasnosti stále viac kladie dôraz na integráciu mladých ľudí do spoločenského politického života, je dôležité dať mladým ľuďom a najmä študentom aj priestor. Slovenské veľvyslanectvo mladých je programom pre študentov, riadený najmä študentmi, kde mentormi sú pedagógovia a ľudia z medzinárodného prostredia.

¹ *Nárečie slovenské alebo potreba písania v tomto nárečí*. Na vydanie pripravil H. Bartek. Turčiansky S. Martin 1943, s. 45.

Изучение славянских языков и культур – основа сохранения идентичности народа

Natalia A. Bondarenko

доцент кафедры интерактивных технологий Центра метапредметной подготовки и конвергентных программ МИОО, к.п.н., b_natalia@mail.ru

Abstrakt: *V textu se razbirajut nove sociokulturne javenja v Čehiji i Rossiji, konkretno projekt «Slověnska kulturna diplomacija», měreny do čuvanja i razvitja slověnskijh jazykov i kultur, identičnosti v času globalizacije. Jest prezentovany fragment programy na učenje kultury slověnskijh jazykov v školah Russoj Federacije, i takože tematika specialnih kurzov za studenty filologičsoj fakulty.*

Ključni slova: *identičnost, slověnska vzajemnost, slověnska kulturna diplomacija, hudožstvena kultura Slověnov*

Постановка проблемы

XXI век принес новые вызовы славянскому миру: возрастающая глобализация, информационные революции, миграционные потоки, распространение массовой культуры и духовный кризис – все это вызывает стремление большинство народов сохранить идентичность, определить свое место в мировой цивилизации.

Выдающиеся ученые прошлого: Франтишек Пёлцл (1734-1801), Вацлав Крамериус (1753-1808), стоявший у истоков чешской журналистики, Йозеф Добровский (1753-1829), сторонник просвещенного абсолютизма, рассматривавший славян как суперэтнос, возродивший идею славянской общности; словаки Йозеф Игнац Байза (1755-1836), Антон Бернолак (1762-1813) и Юрай Палкович; словенец Жига Попович, указавший на важность изучения славянских языков, Марко Похлин, создатель «Краинской грамматики» (1768), Ериней Копитар (1780-1844) и Досифей Обрадович (1740-1811) и многие другие заявляли о необходимости сохранения родного языка как основы развития национального самосознания.

Однако в современном мире идеи самосознания нередко подвергаются критике. Так, американский психолог Кеннет Герген с позиций постмодернизма критикует саму идею самосознания как исторически устаревшую на фоне глобальных изменений человеческого поведения, связанных с возможностью жить, не имея жестких требований к своей нравственной и социальной жизни. (см. «Relational Being: Beyond Self and Community», « The Saturated Self»).

По мнению автора, современный человек не осознает себя, а «практикует многих себя», у него нет идентификационного стержня, чтобы иметь

самосознание. В следующую эпоху лишенные самосознания, практикующие множественность идентификаций индивиды, начнут складываться в свободные сообщества по стилям; сетевые формы становятся намного важнее реальнее метафизической Родины.

Однако предложенный и обсуждаемый проект Славянского Союза в Чехии «Славянская культурная дипломатия: анализ, стратегия и тактика в будущем» [1] затрагивает важные направления по сохранению языков и культур славянских народов, являющихся важной частью не только европейской, но и мировой культуры. Основные положения проекта «Славянская культурная дипломатия: анализ, стратегия и тактика в будущем» изложил в своей статье Председатель Славянского Союза Проф. Войтех Мерунка, который отметил, что процессы глобализации и либерализации в XXI веке сдерживают развитие идентичности славян, а потому для новой исторической реальности следует определить иные стратегии и направления для сохранения славянского мира.

Обращение к культуре славянских народов как составная часть формирования идентичности молодого поколения

Одним из направлений, на мой взгляд, является осуществление практических шагов по популяризации богатого самобытного наследия славянских народов. Именно приобщение к ценностям славянского мира позволит сформировать основы национального самосознания.

Самосознание предполагает развитие исторической памяти, которая создает для общества смысл прошлого. Как справедливо заметил немецкий культуролог Я. Ассман, если в ходе исторического исследования мы теряем осмысленность прошлого, образцы и эталоны для построения своей жизни, то возникает общество людей, в котором возникает ситуация исторического беспамятства и культурного распада.

К сожалению, в современном обществе мы наблюдаем подобные явления все чаще и чаще. Молодой человек 21 века осознает себя частью большого «открытого мира»: он владеет несколькими языками, общается в соцсетях с пользователями из других стран, однако не очень хорошо знает отечественную историю, факты родной культуры. А ведь понятие «родины» предполагает осознание себя в исторической перспективе живого прошлого, проектирования *живого будущего* и осуществления настоящего как связи *прошлого и будущего*.

Становится очевидным, что обращение к своим истокам, родному языку, истории, национальной культуре является основанием формирования идентичности молодого поколения.

Если мы обратимся к славянской культуре, то с сожалением заметим, что у большинства представителей молодого поколения создано ложное

представление о том, что культуры родственных народов хорошо знакомы. Знания о них сводятся к известным стереотипам, а глубинные особенности остаются непознанными. Незнание оборачивается культурной неосведомленностью и безграмотностью.

Отмечу, что в РФ созданы программы для школьников по изучению славянских народов. Это «История чешского народа» (Л.А. Комняцкая), «Славянский мир: история и культура» (Г.П. Мельников), «Польский язык и культура» (И.П. Четвериков)¹, а также в учебное пособие Г.П. Мельникова «Культура зарубежных славянских народов»², в них нашли отражение вопросы целостного развития и художественного своеобразия культур славянских стран. Автором была предпринята попытка создания программы по изучению культуры славянских народов в общеобразовательных школах «Художественная культура западных славян. Часть 1», в основу которой были положены основные идеи Я. Коллара о славянской взаимности. В течение восьми лет по этой программе работали школы гг. Москвы.

Следует заметить, что идея национальной самобытности славянских народов нашла наиболее полное отражение в языке, фольклоре и профессиональном искусстве. Структура технологии включения культуры славянских народов может быть представлена в такой краткой форме: цель воспитание чувства национального самосознания, патриотизма, эмпатии и толерантности обучающихся путем приобщения их к художественным ценностям славянской культуры. Предлагаемая технология реализуется в три этапа, что соответствует возрастным особенностям обучающихся.

Первый этап – начальный – связан с эмоциональным погружением школьников в мир славянской культуры. Основная задача его – обращение к истокам народной духовности, которые нашли наиболее полное воплощение в фольклоре;

Второй этап – углубленный – предполагает систематизацию уже имеющих у школьников знаний, а также более детальное освоение художественной культуры славянских народов в контексте исторической логики ее развития.

Третий этап – обобщающий – выводит школьников к целостному восприятию культуры, которое достигается в рамках предметов

¹ «История чешского народа» (Л.А.Комняцкая), « Славянский мир: история и культура» (Г.П.Мельников), «Польский язык и культура» (И.П. Четвериков) // Кафедра славянской филологии.– Учебные программы для средней школы,– Издательство С.-Петербургского Университета, 2000, отв. Редактор З.К.Шанова.С.58- 132.

² Г.П.Мельникова « Культура зарубежных славянских народов».Программа курса для студентов дневного отделения, М.: ГАСК, 2001.–16с.

гуманитарного цикла (история, мировая художественная культура, литература, словесность). Наиболее полно данная схема представлена в методическом пособии.[2] Приведу несколько тем для изучения в данном курсе: **1. Славянский фольклор** (черты общности и национального своеобразия). Отражение крестьянского труда, быта в пословицах и поговорках. Герои волшебных сказок (Гонзик, Янек, Пополвар, Марушка и др.) основные черты характера. « Сказка в музыке» (А.К. Лядов, Л. Яначек, М. Мусоргский, О. Острчил и др) и живописи (В. Васнецов, М. Алеш, Й. лада, Л. Фулла, М. Бенка, И. Бруновский и др.) Собиратели сказок (А.Афанасьев, Я.Ф. Францисци-Римарский, П. Добшинский, Б. Кульды, Й.Ш.Кубин, Жегота и др.) **2. Прошлое славян в преданиях и легендах.** Предания о мудром, справедливом правителе (предания о Пясте и Попеле, Либуше и Пржемысле, Кракусе и Ванде). Прошлое славян в произведениях изобразительного искусства (Алеш, Я. Матейко, А. Бродский, Л. Фулла, И. Высочин и др.) «Музыкальные картинки» (фрагменты из произведений Б. Сметаны, Ф. Шопена, Э. Сухоня и др.) и др. К сожалению, в ходе проводимых реформ модернизации образования, данный курс был сокращен.

Однако был очевиден интерес, с которым учащиеся знакомились с преданиями, легендами, историей, произведениями художественной литературы, музыки, искусства славянских народов. Под руководством учителей проводили конкурсы рисунков, делали инсценировки сказок, - словом, постепенно входили в «культуру славян», приобщаясь к самобытному наследию народов. И сегодня в немногих школах, но все же в рамках факультативных курсов, кружков эта работа продолжается.

Для студентов филологического факультета Государственного Института Русского Языка им. А.С. Пушкина были разработаны спецкурсы по программам: «Россия и зарубежные славяне: философский и историко-культурологический аспекты взаимосвязей», «Диалог славянских культур», «Русская тема в культуре славян», «Взаимосвязи славянских культур», «Категория прекрасного в культуре южных и восточных славян (эпоха Средневековья). Общая направленность этих спецкурсов – не только расширение представлений студентов о самобытной культуре, но и отражение «истории взаимосвязей» России и славянских народов в разные исторические периоды.

Методологической и философской основой данных спецкурсов явились: диалоговая концепция М.М. Бахтина, которая выявляет глубинное единство языка и культуры; концепция В.М. Жирмунского¹; цивилизационная концепция «диалога культур» (как методология историко-культурологического анализа различных парадигм воспитания, эволюции

¹ Жирмунский В.М. Сравнительное литературоведение: Восток и Запад. – Л., 1979. – С. 194.

их взаимосвязей, выявления целостной картины мира) С.И. Гессена; концепция языковой личности (Ю.Н. Караулов, В.П. Фурманова и др.), а также идея «славянской взаимности», теоретически обоснованная в трактате словацкого поэта и философа Яна Коллара «О литературной взаимности племен славянских»¹, вышедшем в 1837 г. – на немецком, а в 1840 г. – на русском языках.

Из многих задач, которые мы ставим перед студентами в перечисленных спецкурсах, делаем акцент на одной, как нам представляется, наиболее востребованной в наши дни, – представить идею славянской взаимности как основу межкультурного диалога России и славянских народов. Поэтому мы предоставляем студентам возможность познакомиться с некоторыми значительными явлениями культуры, в первую очередь, с произведениями, созданными в эпоху Национального возрождения, в которых раскрылись лучшие черты каждого из славянских народов.

Курс «Россия и зарубежные славяне: философский и историко-культурологический аспекты взаимосвязей» читается в течение двух семестров. Структурно состоит из трех блоков: Во вводной части рассматриваются теоретические вопросы самобытности культуры славянских народов, предпосылки возникновения культурологической концепции славянской взаимности, общие закономерности формирования и развития культур в данный период. Здесь же мы подчеркиваем, что славянский мир всегда представлял собой открытый тип культуры, который подразумевал диалог с другими культурами и восприятие их элементов при сохранении национального своеобразия каждого славянского народа.

В первом блоке «Славянская идея в русской философской мысли» мы знакомим студентов с работами Ф.И. Тютчева, Ф.М. Достоевского, В.С. Соловьева, Н. Бердяева, Г.В. Флоровского и других. Для обсуждения предложены такие труды, как «Вселенское предание и славянская идея» (1925) Г. Флоровского, «Россия и Запад: книга пророчеств» Ф.И. Тютчева, отрывки из «Дневника писателя» Ф.М. Достоевского и др. Здесь же обращаемся к наследию ученых славянских стран как прошлого, так и настоящего: предметом знакомства были труды словацкого ученого, философа Л. Штура «Славянство и мир будущего», Томаша Гаррига Массарика «Новая Европа (славянская точка зрения)», «О прогрессе, развитии и просвещении», а также работы сербского богослова и философа Прп. Иустина (Поповича) «Агония гуманизма», «Достоевский как пророк и апостол», «О рае русской души» и др.

¹ Коллар Я. О литературной взаимности племен славянских // Хрестоматия по истории южных и западных славян: Учебное пособие для вузов, в 23 т, Т. 2. – Мн., 1989.

Второй блок знакомит студентов со значительными явлениями культуры славян. Основной акцент в данном блоке был сделан на «воссоздание истории связей» (Л. Кишкин) России со славянским миром. Принцип сопоставления позволяет студентам не только расширить представления о культуре Чехии, Польши, Словакии, Сербии, но и глубже понять роль русской культуры. Итоги работы за год мы подводим на ежегодных Кирилло-Мефодиевских чтениях. В нашей секции по взаимосвязям славянских культур принимают участие студенты не только нашего вуза, но и МГПУ им. В.И. Ленина, МГУ, СПбУ, выступая с докладами по разным аспектам взаимосвязей. Назову лишь некоторые из них: «Языковой вопрос как фактор формирования чешской политической культуры в конце XIX века», МГУ; «Литературная жизнь украинской интеллигенции в Праге (20-30 гг. XX века)», «Проблемы прогресса, культуры, морали в предвыборной кампании чешских клерикалов 1907 года по материалам газеты «Чех»», МГУ; «Образ шута Палечка в русской и чешской литературе», «Образ Родины в поэзии Евгения Маланюка», «Музыка чешской души (чешская поэзия в переводах К. Бальмонта)», «Русско-словацкие культурные связи XIX-XX веков (актуальность идеи славянской взаимности в эпоху глобализации)», «Фресковая живопись средневековой Сербии», МГПИ; «К истории чешских переводов А.А. Фета», СПбУ, и другие.

Выводы

Бесспорно, соприкасаясь с важными явлениями русско-славянских связей, современный российский школьник и студент не только открывал для себя глубокую неповторимую культуру славянских народов, но и осознавал себя частью этой большой славянской общности. Он приоткрывал мало известные страницы своего Отечества, история которого тесно переплелась с известными именами: белоруса Симеона Полоцкого, чеха Эдуарда Направника, поляков Яна Черского, и Бронислава Пилсудского, словака Душана Маковицкого и многих других.

В ходе итогового тестирования студенты отмечали, что данный спецкурс позволил им прикоснуться к богатому наследию славян; большинство из них решило заняться изучением одного из славянских языков и продолжить самообразование по данной теме. Считаю, что такие практические шаги по популяризации богатого наследия славянских народов будут способствовать формированию у молодого поколения национальной идентичности.

Литература

Vojtěch Merunka, *Slověnska kulturna diplomacija. SWOT analiza, strategija i taktika do budućnosti*, Materijal iz međunarodnoj konferencije: Dialog kultur i religije kako sredstvo do držanja mira, Čehija, Teplice, 20.6.2015
Славянская культура в школе: методическое пособие, Науч. Ред. Челышева Т.В., Москва – Ярославль, Ремдер, 2009, С. 132

Prva medžunarodna lingvistična konferencija o medžuslověnském jezyku CISLa 2017

Vojtěch Merunka

Slovanská unie z. s., vmerunka@gmail.com

Conference on InterSlavic Language 2017, <http://cisla.slavic-union.org/> jest prvo medžunarodno zasědanje ljudij, ktorí uže mnogo lět sorabotajut na Internetu. Smyslom konferencije jest strětiti jedin drugogo, bezposrědny obměn pogledov, vzajemna inspiracija, i glubočejša sorabota do dalečejšego razvitja našego občego interesa, kotorymi sut slověnski skonstruovani zonalni jezyki, vključajuč možnost jih širenja do praxi.

Cělju CISLa 2017 jest otvoriti prostor za besedu na izražěnja inovativnih mněnej do mežunarodnoj komunikacije slověnskih narodov v uslovjah modernogo globalizirovanogo světa. Budemo besedovati slědujuče předměty: Jezyčni problemy v gradžanskoj participaciji, e-demokraciju, převod znalostij, komunikačni udobnomožnosti do specifičnich oblastij ekonomije različnih držav, kako jest turistika i digitalna ekonomija, i možnosti podpora koristjenja skonstruovanih jezyków za pobudjenje razvitija evropskoj identičnosti i solidarity.

CISLa 2017 jest častju četvrtogo izdanja medžunarodnogo festivala, jegože cěl jest vazpominati prihod *svetih Cyrila i Methodija* na Velikomoravsku državu lěta 863. Lěto 2017 jest posvetjeno poljskoj i hrvatskoj kulturam. Lěto 2017 jest takože godinoju lingvistov, medžu kotorymi UNESCO proslavuje dvě značne jubileje: 100 lět ot smrti Ludwika Zamenhova - poljskogo tvorca Esperanta, i 400 lět ot smrti hrvatskogo naučnika, tehničskogo izmyslitela i lingvista Fausta Vrančiča, kotory jest takože autorom prvogo slovnika hrvatskogo jezyka i tvorcom pravopisanja, kotoro se dodnes koristi v madjarskom jezyku. Radi tomu jest konferencija CISLa 2017 posvetjena tutěm dvěm osobnostim.

Faust Vrančič (1551 - 1617)

Ludwik Zamenhof (1859 - 1917)

Zonalni konstruovani jezyki

sut jezyki dělani do umožlivenja komunikacije medžu govorničimi iz istoj grupy sebě blizkih narodnih jezyków. Oni sut podgrupoju medžunarodnih pomočnih jezyków, ktorí ne sut prioritno přeznačeni služiti kako jezyki do vsego světa, ale

samo do nekakoj lingvistično ili geografično limitovanoj oblasti. Najbolje množinstvo v tutej kategoriji sut pomočni međuslověnski jezyky. Najstarějši znajemy priměr jest Ruski jezyk ot hrvatskogo duhovnika Juraja Križanića (1618 - 1683), ale prvý literarný slověnsky jezyk dělany ot svetih Cyrila i Methodija v 9-om stolětji takože iměje črty zonalnogo konstruovanogo jezyka. V sumě v tečeniji ot 17-ogo do 21-ogo stolětja bylo izrabortano vyše ot 50 takih pomočnih slověnskikh jezykov. Zonalni konstruovani jezyky voobče imějut veliku přědnost v tom, že jim ljudi iz danoj grupy razumějut bez velikogo učěnja. Dokazom togo tvrdjěnja, među mnogo drugimi, jest text na tutih webovih stranicah, ktore sut pisani v međuslověnskome zonalnom jezyku.

Dnešnogo dne nad međuslověnskimi jezykomi rabotajut različni projekty, najmě Slovjanski i Novoslověnski. Oni poděljut s soboj naturalističnu gramatiku, jedin slovník, obču společnost govornikov, razne města na Internetu i jedin obči čěl: opisati jezyk na samoj srědině živih slověnskikh jezykov, ktoroj vsi Slověni razumějut bez nikakogo přědhodnogo učěnja i možut koristiti poslē minimalnogo učěnja.

Temata konferencije CISLa 2017

- Medžunarodna komunikacija vnuti zony slověnskikh jezykov,
- Společni slověnski legendy i evolucija modernih slověnskikh narodov.
- Staroslověnski azbuki i pisemnost v modernom biznesu, turizmu, i volno-vremenih aktivnostih.
- Izkušěnost slověnskikh medžunarodnih nevladnih organizacijej.
- Naslědstvo L. Zamenhova i aktualna situacija jezyka Esperanto.
- Naslědstvo F. Vrančića i aktualna situacija slověnskikh narodnih jezykov.
- Slověnska kulturna vzajemnost - teorija i praktika.
- Razvivanje europskoj identičnosti i solidarity.

Informacije

- projektu Medžuslovjanski/Slovjanski možete čitati tu:
<http://steen.free.fr/interslavic/>
- Slovník:
http://steen.free.fr/interslavic/dynamic_dictionary.html
- projektu Medžuslověnski/Novoslověnski možete čitati tu:
<http://www.neoslavonic.org>
- Kniga v PDF na Google Books:
<http://books.google.com/books?id=FqIkq9-TfE4C>
- Beseda na Facebooku:
<http://www.facebook.com/groups/interslavic/>

Pravopisanje medžuslovjanskogo języka

Jan van Steenbergen

ijzeren.jan@gmail.com

The Interslavic language differs fundamentally from other languages, both natural and artificial, in that it consists of ranges of possibilities rather than a fixed set of rules. An official orthography seems out of reach, as it would go against the very nature of the language. But where standardisation fails, systematisation might succeed. The best way to ensure the necessary flexibility is a prototype orthography, consisting of a basic alphabet and an additional set of optional characters.

Mezislovanský jazyk se zásadně liší od ostatních jazyků, a to jak přirozených, tak i umělých, protože spočívá spíše v rozsahu možností než ve stanoveném souboru pravidel. Oficiální pravopis se zdá být mimo dosah, jelikož to odporuje samotné podstatě jazyka. Ale tam kde standardizace selhává, mohla by uspět systematizace. Nejlepším způsobem, jak zajistit potřebnou flexibilitu, je prototypový pravopis, který se skládá ze základní abecedy a přídatné sady volitelných znaků.

ključni slova: medžuslovjanski, pravopisanje, ortografija, latinica, kirilica

Vvod

Medžuslovjanski język imaje dolgu istoriju, ktora načęla se už v lętah 1659-1666, kogda prvų gramatiku napisal hrvatski duhovnik Juraj Križanić. V tečenji slędujęćih stolętij mnogi avtorij raznyh narodnostij napisali svoje opisy medžuslovjanskogo języka. Najbolje razviti sręd njih sųt istorični projekty avtorov: Ján Herkeľ (1826), Matija Ban (1850), Božidar Raić (1853), Vjačeslav Bambas (1861), Matija Majar (1865), Ignác Hošek (1907), Josef Konečný (1912), Edmund Kolkop (1912) i Ladislav Podmele (1954-1958), a takože sovręmenni projekty *Slovio* (1999), *Slovo* (2001), *Glagolica* (2002), *Slovianski* (2006) i *Novoslověnsky* (2010).

Množinstvo tyh projektov imaje strogo naturalističny harakter. Oni sųt jednovręmenno, ače v raznej męřę, osnovani na dvu izvorah: prvo, na staro- ili na praslovjanskom języku, a vtoro, na sovręmennyh slovjanskijh językah. S izključenjem shematičnyh projektov (napr. Kolkopova *Slovanština* i Hučkovio *Slovio*), ktori imajuť neslovjansku i velje oproščenų gramatiku, možno kazati, že ti projekti ne sųt odděľni języki, ale razne izraženja jednogo języka, ili razne předložęnja k jegovoj standardizaciji. Ako sravni se vse gramatične podrobnosti, možno dojditi do izvoda, že ti projekti sųt sobě skoro identični.

Jednakože ne znači to, že medžu njimi nemaje razlik. Prva razlika odnosi se k slovosboru: před XXI-ym stolętjem nebylo medžuslovjanskogo slovnika, zatom avtorij pisali na osnově tyh językov, ktore znali. Druga razlika tyče se škalę

medžu arhaičnym i sovrěmennym, a takože avtorskogo přědpočítanja k bolje složenomu ili bolje oprošćenomu jězyku. Trětja razlika jest naslědok jegovyh izborov v oblastjah fonologije i pravopisanja.

Tuta statija obgovarjaje problemy, s kotorymi imajemo dělo pri zakladanji medžuslovjanskogo pravopisa, kako različni avtori razrěšili te problemy, i kako mojim mněnjem trěba jest je razrěšiti. S obzirom na ograničeny prostor budu koncentrovati sě na latinicu.

Latinica i kirilica

Najbolje očevidny problem v svězi s pisanjem medžuslovjanskogo jest izbor alfabetu. Imajemo dvu kandidatov: latinicu i kirilicu (ine možnosta, napr. glagolica, sūt natoliko nepraktične, že moguť izključno prinaležati oblasti zabavy). I tu javi sě problem, ibo granica medžu njimi razděljuje slovjanski svět na dvě ravne poloviny. Kiriliceju piše vėće ljudij, ale latinicu razuměje vėće ljudij pišućih kiriliceju neželi obratno. Čto s tym sdělati?

Množinstvo avtorov istoričnyh projektov přědpočitaje latinicu, čo vėropodobno vėže sě s jihnoju narodnostju (Čehi, Slovaki, Slovenci i Hrvati). Herkel' přědlagaje latinicu obogačenu někojimi kiriličskimi bukvami. Raič i Majar podavajut pravopisy v obu alfabetah, pri čim Majar tvrdi, že kirilica byla iztvorjena specialno dlja slovjanskih jězykov i lěpje jim dogodi, tomu že ne potrebuje ni diakritične znaki ni dvojne bukvy k pisanju jednoj glaski.

O čěnnostjah i slabostjah obu opcij možno dolgo besědovati, ale na konci možny jest jedin jediný izvod: že ne možemo izključiti ni latinicu ni kirilicu. Zatam medžuslovjanski piše sě i prvoju i drugoju. Dlja maksimalnoj razumlivosti daže jest najlěpje, ako – kogda možno – pišemo teksty paralelno v obydvu alfabetah.

Cěl' medžuslovjanskogo pravopisa

Pravopis, ili ortografija, ne jest integralna čěst samogo jězyka, ale odnosi sě samo k jegovomu odrazu na papirě ili na ekraně. V padě prirodnyh jězykov pismenny jězyk jest vizualno přědstavjenje govorenogo jězyka; inymi slovami, dogovorna konstrukcija prisposobjena raznym shodnym narěčjam, čěsto s dolgoju tradicijeju. Medžuslovjanski, iz drugoj strany, ne jest narodny jězyk, čo objavja-je sě v nasučnyh razlikah odnosno pravopisanja:

- medžuslovjanski ne imaje istoriju bezprěryvnogo razvitja;
- medžuslovjanski ne jest osnovany na blisko srodženyh narěčjah, ale obimaje obširny kompleks narodnyh jězykov s ustanovjenymi od davna pravopisami;
- medžuslovjanski služi glavno za pismenny jězyk;
- medžuslovjanski povstal s čěljem maksimalnoj razumlivosti Slovjanam vsěh narodnostij, zatam logično jest, že jegov pravopis služi tomuže samomu čělju.

Razumlivost zavisi prěd vsěm od slovosbora i gramatiki, ale pravopis igraje značnų podpornų roljų. Za to povinen jest byti intuitivny i logičny, a k tomu potřebna jest etimologična doslědnost. Kromě toho, pravopis povinen jest přědstaviti približenje najbolje idealnogo izgovora.

Samorazumno, važna jest i praktičnost: hoćemo, že pisanje jest udobno koristnikam, čto znači v praktikě, že oni moguť pisati međzuslovjanski na vsjakoј slovjanskoј klaviaturě bez specialnyh gadžetov. S obzirom na dvualfabetnost jězyka potřebna jest takože legka transliteracija medžu latinicejų i kirilicejų.

Dilemy

Problem jest v tom, že povyšši kriterije stolkajuť sě. Pisateljam jest najlěpje, kogda moguť pisati intuitivno na osnově vlastnogo znanja i na vlastnoј klaviaturě, čitateljam jest najlěpje, kogda vsjaka bukva ravni sě zvųku v vlastnom jězyku. Ale čim točněje hoćemo přědstaviti najlěpši izgovor i čim bolje hoćemo pomogti ljudjam dobro interpretovati slova, tym věće potrebujemo k tomu glasok, a čim věće glasok hoćemo pokazati, tym věće potrebujemo bukv. Na žalost, medžu narodnymi pravopisami jest mnogo razlik i za to zapas bukv dostupnyh vsěm jest velje ograničeny.

Kromě toho, hoćemo byti věrni staroslovjanskomu prvovzoru, ne samo iz sentimentalnyh povodov, ale i za to, že v odnošenji k sovrěmennym jězykam staroslovjanske glaski čěsto sųt sjedinjajući činitel'. Napr. glaska **ě/ѣ** přěžila v nemnogih jězykah, ale v ostalych razvila sě v različne směry, i za to može služiiti za kompromis, na priklad medžu srbskim **e** i hrvatskim **(i)je**. Ako někto može i hoće pisati **ě**, za čto iměl by jų ne pisati?

Vvedenje glasok takože odbivaje sě na gramatiku. Na priklad, bukva **y** vodi s sobojų naslědok, že različanje medžu tvrdymi i měkkimi sklonjenjami stane neobhodimo. A bukva **ę** pričinjaє, že legče jest odličati sklonjenje vzorov *imę/imene* i *žrěbę/žrěbęte* od sklonjenja vzora *morje/morja*.

Od hvilje započętja projekta *Slovianski* bylo mnogo diskusije o jegovom pravopisanji. V prvych lětah učěstniki mněli, že *Slovianski* povinen jest iměti oficialny pravopis kako vsi drugi umětni jězyki, ale založili takože, že možno jest go pisati na vsjakoј slovjanskoј klaviaturě. Vslěd toho, vměsto jednogo pravopisa byli až četyri. To razrěšenje ne prinesla uspěha: ono bylo zaměšivajuće ljudjam, ktorí htěli učiti sě jězyka, i sovsěm ne zakončilo te postojanne diskusije o přědnostjah **cz**, **sz** i **zs** ili **cx**, **sx** i **zx** nad **č**, **š** i **ž**. Jednovrěmenno pravopisanje vse bolje obogaćalo sě: pojavili sě bukvy kako **l**, **ň** i **ś** dlja měkkih glasok i točili sě diskusije o vvedenji bukv y.

V 2010 g. pojavil sě projekt *Novoslověnsky* (ovogda ješče pod nazvojų *Novoslovienskij*), ktorý iměl bolje složenų gramatiku neželi *Slovianski* i takože različal sě v pisanji: *Novoslověnsky* iměl na priklad bukvy **y** i **ě** (pisana **ie**), ktorý nebylo v *Slovianskom*, jednakože ne iměl te sedm měkkih sųglasok, ktore

iměl *Slovianski*. Tako povstali dvě veršije jednogo jazyka: prva s gramatikou sblíženu k staroslovjanskemu ale s oproščenym pravopisom, i druga, v ktoroj bylo obratno. Samorazumno ta situacija byla bezsmysl'na i oba projekty načeli približati se k sobě. Postupno slivanje projektov *Slovianski*, *Novoslověnsky* i *Slovioski* v *Medžuslovjanski* pričiniło, že potřebny byl bolje fleksibilny podhod k gramatikě i pravopisanju.

Fleksibilno pravopisanje

Nijedin pisatel' ne piše ravnako drugomu. Množinstvo improvizuje, měšajúci elementy iz raznyh projektov s vlastnymi předpočitanjami i s vlastnym jazykom. Poněkogda člověk hoče pisati velje točno, na priklad v naučnoj statiji, inogda ne hoče tratiti vrěmę na pisanje trudnyh bukv, na priklad na čatě ili v sms-ě. Možno kazati, že medžuslovjanski ne jest sostav strogih pravil, ale škala, v ktoryh granicah koristniki moguť podvigati se svobodno. Trěba jest nam zatam pomiriti se s faktom, že medžuslovjanski piše se različnymi sposobami, i že vsjaki široko priměnjany i razumlivy sposob jest prijemlivy. Vse ravno, na priklad, pišemo li *koń*, *koň* ili *konj*, ibo jest to tože samo slovo. Ale daže ako jedin oficialny pravopis jest nemožny i četyri oficialni pravopisy sūt nesručni, trěba nam prinajmenje iměti někaki neoficialny pravopis. Kako inače možno opisati gramatiku i slovník?

Čto izdavaje se najbolje složeno razrěšenje jest jednovrěmenno najprostějše, imenno: pravopis, ktorý obimaje vse možnosti v jednoj. Prvy krok v tom směře byl razširjeny alfabet, ktorý povstal v 2010 g. pod nazvoju *Naučny Slovianski* i pozdněje byl přeimenovany *Naučny Medžuslovjanski Pravopis*. Ideja byla taka: ako vsi pravopisy osnovani na narodnyh elementah odnosjuť se k jednomu prvovzoru (prototipu), najlěpje bude upotrěbjati toj prvovzor k pisanju medžuslovjanski. Inymi slovami, naš prototipičny alfabet služi kako «izhodny kod», iz ktorogo možno izvesti različne variacije.

Toj prototipičny alfabet sastoji se iz duv uravnjev. Prvy uraveń jest osnovny alfabet, vtory uraveń jest sostav opcionalnyh, dodatočnyh bukv, ktore předavajuť informaciju o izgovorě i etimologiji.

Osnovny alfabet

Osnovny alfabet sođrživaje vse glaski, ktore jestvujuť vo vsěh slovjanskich jazykah i sūt neobhodime k pisanju medžuslovjanskogo:

a b c č d e f g h i j k l m n o p r s š t u v z ž

Množinstvo tyh bukv javi se vo vsěh slovjanskich latinicah, s dvěma izključenjami. Prvo, bukva **v** piše se **w** v pol'skom i v lužičskom, ale vo vsěh ostalych jazykah, takože v romanizacijah vzhodnoslovjanskich jazykov, piše se **v**. Vtoro, bukvy **č š ž** (kir. **ч ш ж**) javjuť se vo vsěh slovjanskich jazykah kromě pol'skogo (**cz sz ź**) i takože v medžuslovjanskem, s izključenjem projektov Herkelja (**ч ш з**) i

Kolkopa (ч f з). Ako potrebnó jest ASCII, vseгда možno jest pisati **cz sz zs** (Križanić) ili **cx sx zx** (Hučko), ale odsovětuje se pisanje **ch sh zh**.

Najbolje problematična jest bukva **h** (kir. **x**). V zapadnoslovjanskih jazykah piše se **ch**, v južnoslovjanskih **h**. Problem jest v tom, že v češskom, slovačskom i ukrajinskom **h** [h] ravni se slovjanskomu **g**, ale iz drugoj strany, digraf **ch** moguć zlo rozuměti vzhodni i južni Sloviani (napr. [tsx] ili [tʃ]). Srěd avtorov istoričnyh međuslovjanskih projektov Čehi (Bambas, Hošek, Konečný i Podmele) pišut **ch**, Herkeľ piše **x**, a vsi ostali pišut **h**. Nyně v međuslovjanskom pišemo **h**, ibo lěpje jest iměti jedin znak dlja jednoj glaski, a kromě togo, međuslovjanski ne razlićaje medžu [h] i [x].

V kirilici jest samo jedin problem: že v srbskom i makedonskom ne javjut se bukvy **ћ** i **ѣ**, v ostalych ne javi se bukva **j** (latinska bukva vvedena od Vuka Karadžića i takóže upotřebjena v ukrajinskoj drahomanovkě). V međuslovjanskom předpoćitaje se **j**, tomu že **ћ** nosi s sobojú potrebu pisanja takóže ligatur **я**, **ю** i t.d., že by izběgti ćudenessi kako **ћа**, **је**...

Dodatočne bukvy

Te staroslovjanske glaski, ktore prinaležut osnovnomu alfabetu, sut skoro identične vo vsěh sovrěmennyh slovjanskih jazykah, ale jest i druga grupa glasok, ktore razvili se v razne směry. Najvažnějše srěd njih sut samoglaski **ы** (lat. **y**), **ѣ** (lat. **ě**), **ѧ** (lat. **e**), **Ѧ** (lat. **o**), **Ѣ**. Te glaski odgovarajut za glavne razliki medžu jazykami, a te razliki ćesto ukryvajut pokrovnost. Tako samo jest i v padě međuslovjanskih projektov.

Na priklad, glaska **y** slila se s glaskojú **i** v južnoslovjanskih jazykah i v ukrajinskom, a shranila se v ostalych jazykah (v češskom i slovačskom jedino v pismě). Tojže sam poděl vidimo takóže v međuslovjanskih projektah: Ban, Majar, Hošek, Kolkop, Podmele i *Slovianski* (před 2010) pišut samo **i**, ostali projekty razlićajut medžu **y** i **i**.

Glaska **ě** (kir. **ѣ**) přěžila v češskom, lužičskom (**ě**), slovačskom (**ie**) i v ijekavskih narěćjah srbohrvatskogo (**ije/je**), ćestićno takóže v pol'skom (**ia/ie**) i bulgarskom (**ja/e**). V ukrajinskom i v ikavskih narěćjah razvila se v **i**, a v ostalych jazykah slila se s **e**. Množinstvo međuslovjanskih projektov piše **ě** (Ban, Raić, Majar, Konečný, *Slovo*, *Glagolica*, *Novoslověnsky*) ili **ie/je** (Herkeľ, Bambas, Kolkop, Podmele), *Slovianski* piše samo **e**.

Interesne sut takóže staroslovjanske nosove glaski **o/e**, ktore přěžili jedino v pol'skom (**a/e**), aće naměšili se. V ostalych jazykah razvili se raznoliko, na priklad **u/ja** vo vzhodnoslovjanskom, **u/e** v srbohrvatskom, **o/e** v slovenskom, **a/e** v makedonskom. Avtori međuslovjanskih projektov takóže ne sut suglasni: najćestěje strětimo vzory **u/ja** (Herkeľ, Ban, Hošek, Kolkop, *Slovianski*) i **u/e** (Majar, Podmele, *Novoslověnsky*), ale takóže **u/ě** (*Glagolica*) i **o/ja** (Bambas). Nosovki odlićajut jedino Raić (**u/e**) i *Slovo* (**o/e**).

Nakonec sil'ny tvrды jer Ѣ razběgla se v o (vzhodnoslovjanski, slovački, makedonski), e (poľski, češski, slovenski), a (srbohrvatski) i ā (bulgarski). V medžuslovjanskih projektah vidimo e u Čehov i Slovencev (Raič, Majar, Hošek, Kolkop, Podmele, *Glagolica*), o (Ban, Bambas, *Slovianski*), ā (*Slovo*).

Etimologične svęzi sųt bezmęrno vaųne v medžuslovjanskem. Pisemno izražanje tyh svęzij imaje značne čęnnosti:

- iztiraje etimologične razliki medųu językami i sjedinjaje medųuslovjanske projekty;
- davaje točnejše vpečetljenje idealnogo (t.j. najbolje srędnjeho) izgovora;
- eliminuje nesrųčne homonimy (odličajųci napr. *byti* od *biti*, *čęst'* od *čęst'*);
- pomagaje govoriteljam raznyh językov razpoznati ekvivalent danoj bukvy v vlastnom języku. Napr. **ę** pripominaje Poljakov, že imajųt dělo s nosovoju glaskoju; vzhodnym Slovjanam legko jest zapamętati, že tu bukvy tręba jest čitati kako jihno **ja**; a juųni Slovjani mogųt prosto ignorovati ogonok;
- pozvaljaje na «flavorizaciju», napr. vmęsto **ę** možno jest pisati **ja**, že by tekst byl bolje pristųpny vzhodnym Slovjanam.

V naučnom pravopisanji bukvy byli izbrane tako, že bez diakritičnogo znaka izhodi najbolje razprostranjena bukva. Dlja povyših glasok imajemo zatam bukvy **y, ě, ę, u, ò**, ktore sųt intuitivno razumlive i izdavajųt se najlępši kompromis medųu staroslovjanskim i množinstvom sovręmennyh językov. Očevidno te bukvy sųt nedostųpne na mnogih slovjanskih klaviaturah i za to sųt sovsęm opcionalne: možno jest je pisati ili ne pisati.

Tręba jest podčrknųti, že razręšenje s diakritičnymi znakami jest doseųajemo jedino v latinici. Mnoųinstvo vzhodnyh i juųnyh Slovjantov ne razpoznajaje kiriličske ekvivalenty **Ѣ, А** i **Ѧ**. Človęk može pisati te bukvy, že by nadal tekstu specifičny arhaičny ili crkovny harakter, ale tako pisanje vplyvaje velje negativno na razumlivost.

Mękke i jotovane sųglaski

Vsi slovjanski języki imajųt tvrde i mękke sųglaski, ale v někojih językah smękčaje se vęće sųglasok neželi v drugih, a ne vsjaka sųglaska može javiti se na konci slova. Naučny medųuslovjanski pravopis podavaje sedm mękkih sųglasok: **ń l' r' t' d' s' z'**, ale ves toj sostav nahodimo jedino v *Glagolici* (**ń l' r' t' d' s' z'**), v *Slovianskom* (**n'...**) i u Bambasa (**нь...**). V projektě *Slovo* sųt bukvy **l' n' t' d'**. Hošek, Konečny i Kolkop imajųt **ń t' d'** (u Kolkopa: **ı, j, ѳ**). Raič i Majar imajųt **lj nj rj**, Ban jedino **lj nj**. Nakonec v projektah Herkelja, Podmelego i *Novoslověnsky* mękke bukvy na konci slova ili sloga ne označajųt se.

Jest mnogo diskusije o tom, nakoliko palatalizovane zųbne ili alveolarne sųglaski povinne sųt naleųzati k osnovnomu pravopisu, i ako da, koje. S tym vęųųt

sę pytanja kako: vplyvajut li oni zaisto pozitivno na razumlivost? Jest li nekaka značna razlika v izgovorě? V kojih sovrěmennyh językah razlika igraje rolju? Jest li možna legka transliteracija? I jest li neudobnost v pisanji godna kakojkoli iz tyh cěnnosti?

Razliki medžu slovjanskimi językami sūt přěd vsěm v samoglaskah. Razliki v izgovorě medžu tvrdymi i měkkimi sŭglaskami sūt relativno male. Kromě toho, měkke sŭglaski na konci sloga sūt mnogo řědše. Sravnimo na prikład čęstotŭ bukv v mojim převodě Malogo Princa: **ě** (2,58% vsěh bukv), **u** (1,79%) i **e** (1,15%), a iz drugoj strany **l** (0,14%), **t** (0,13%), **n** (0,10%), **r** (0,03%); bukvy **d**, **š**, **ž** sūt ješče řědše. Inymi slovami, različanje v tekstah medžu tvrdymi i měkkimi sŭglaskami jedva vplyvaje na konečny obraz teksta.

Pozrimo na bukvŭ **t**. Skoro vse slova na **-t** sūt ženski imenniki (obyčno na **-ost**, a takože slova kako *čęst*, *grst*, *korist*, *pamęt*, *smřt* i t.d.). Jest ješče několiko mužskih imennikov (napr. *gost*, *nogot*, *zęt*), čislovníkov (*pęt*, *devęt*, *desęt*) i slov kako *opęt*, ale to jest vse. Ne možno jest kazati, že akuty ili hački v tyh padah dodavajut mnogo razumlivosti. S bukvami **t d r š ž** jest ješče iny problem: v kirilici možno jest je pisati samo s pomočju bukvy **ѣ**, ktoroj nemaje na srbskih i makedonskih klaviaturah. Zatam lěpje jest ne vključiti te bukvy v osnovny pravopis.

To ne znači, že trěba nam jest avtomatično odstraniti **l** i **n**. V protivnosti k ostalym, te glaski sūt dost vseslovjanske: opozicija **n** <> **n** javi sę vo vsěh językah, opozicija **l** <> **l** vo vsěh kromě češskogo (čto, mimohodom govorjući, može byti povod, že odsŭčstvo **l** vidimo samo u Čehov). Jest relativno mnogo homonimov, napr. *polny* «napolnjeny, kompletny» i *pol'ny* «iz polja». Nakonec, vsjaki Slovjanin može je pisati **l** ili **lj** (kir. **ль** ili **љ**), **n**, **nj** ili **nj** (kir. **нь** ili **њ**). Izbor bukvy **n** vęže sę s tym, že javi sę ne samo v pol'skom i lužičskom, ale takože v bělorusskih i ukrajinskih latinicah. V padě **l** možna jest takože opozicija **l** <> **l** v sěvernoj flavorizaciji.

Jotovane sŭglaski vodjut sę podobno vo vsěh slovjanskimi językah, s izključenjem praslovjanskimi kombinacij ***tj** ***dj**, ktore razběgli sę v različne strany: **č ž** (ruski), **č (d)ž** (ukrajinski, běloruski), **c dz** (pol'ski), **c z** (češski, slovački, lužički), **č j** (slovenski), **ć đ** (srbohrvatski), **ќ г** (makedonski), **št žd** (staroslovjanski, bulgarski). Skoro vse te možnosti nahodimo takože v medžuslovjanskimi projektah. Izsrěd mnogih opcij jesmo izbrali **č dž**, ibo ta kombinacija izdavaje sę najlěpši kompromis. V naučnom pravopisanji možno očevidno pisati **ć đ** (ili **dž**), ale i tu trěba jest pomněti, že kirilički ekvivalenty **ћ** **ђ** mogut byti nerazumlivi vzhodnym Slovjanam.

Zakončenje

Naučny Medžuslovjanski Pravopis sođrživaje ješče ine bukvy, ktore mogut služit za most, gde slovjanski języki različajut sę. Spomnimo ješče bukvŭ **ǎ** (v

takih slovah kako *kráva*, gde južni jeziki, češki i slovački imaju *krava*, polski i lužički *krowa*, a vzhodni jeziki *korova*). Ale take bukvy može i imaju nekaki naučny smysl, k razuměnju tekstov sovsěm ne sūt potrebne. I ne hoćemo, že by naš jezyk izgledal na vietnamski, pravda li?

Vot najvažnėjši izvod tutoj statije: medžuslovjanski jest umětny jezyk, ale sovsěm inogo roda neželi na prikklad *esperanto*. Harakterizuje go fleksibilna gramatika, fleksibilno pravopisanje i možnost prisposobjenja go k našim prirodnyh jezycam. Inymi slovami: medžuslovjanski ne jest sostav strogih pravil, ale krabka s bonbonami, iz ktoroj možemo svobodno brati i ne brati, čo nam godi. V principě stači nam pisanje s pomoćju 25 bukv iz osnovnogo (i slovenskogo) alfabeta, eventualno s bukvoju *y* kako ekstra. Ale pišuci dodatočnymi bukvami kako *ě*, *ę*, *u*, *ń* i *ť* možemo ne samo podčrknuti etimologičnu svėz s staroslovjanskom, ale i pomogti našim čitateljam iz raznyh krajin, že by legše razuměli naše teksty. Ja v tutoj statiji jesm koristal bukvy *y*, *ě*, *ę*, *u*, *ć*, *ń* i *ł*, ale někto iny mogl by izbrati *ě*, *ň*, *ť*, *ď* i takože iměl by pravdu.

Može někogda v budúčnosti dojde k polnoj standardizaciji medžuslovjanskogo pravopisa, ale k tomu potrebny budú neprěryvany, postupny proces razvitja i stalo upotrěbanje jezycam. Nijedin rukovoditel' ili avtor ne imaje tu řešitel'ny glas: možemo pomagati koliko možno, ale ničto ne možemo předpisati nikomu. V konci vse bude zavisěti od věrnosti i izdržlivosti čěloj grupy sūcih i budúcih koristnikov. A my, v medžuvrěmeni, povinni jesmo zadovoliti sę tym, že našim pisanjem možemo iměti svoj pionerski vklad.

Izvory

Bambas, Vaceslav: *Tvarosklad Jazyka Slovanského* (Praha, 1861).

Ban, Matija: *Osnova sveslavjanskoga jezika*, v: Dubrovnik. Cviet narodnog književstva, vol. I (Zagreb, 1849), pp. 263-307; vol. II (Zagreb, 1851), str. 131-173.

Herkel, Ioannes, *Elementa universalis linguae slavicae e vivis dialectis eruta e sanis logicae principiis suffulta* (Budapest, 1826)

Hošek, Ignác: *Grammatik der Neuslawischen Sprache* (Kremsier, 1907).

Hučko, Mark: *Slovio*, na: slovio.com

Kolkop, Edmund: *Pokus o dorozumívací jazyk slovanský* (Jevicko, 1912).

Konečný, Josef: *Mluvnička slovanského esperanta »Slavina«*. Jednotná spisovná dorozumívací slovanská řeč pro obchod a průmysl. (Praha, 1912).

Majar Ziljski, Matija: *Uzajemni Pravopis Slavjanski, to je: Uzajemna Slovnica ali Mluvnica Slavjanska* (Praha, 1865).

Merunka, Vojtěch: *Neoslavonic zonal constructed language* (České Budějovice, 2012).

Merunka, Vojtěch: *Novoslověnsky*, na: www.neoslavonic.org

Pilát, Štefan Vítězslav: *Slovo*, na: www.sweb.cz/slovanic (mrvty link)

Raić, Božidar: *Vvod v slovnicy vseslavenskujy*, v: Radoslav Razlag red., Zora Jugoslavenska nr. 2 (Zagreb, 1853), str. 23-44.

Ruibar, Richard: *Glagolica*, na: www.matica.org/glagolica (mrvty link)

Steenbergen, Jan van: *Slovianski*, na: steen.free.fr/interslavic

Steenbergen, Jan van: *Medžuslovjanski*, na: steen.free.fr/interslavic

Priloženje: spravnjenje nekoliko glasok v medžuslovjanskih projektah

1. Samoglasiki

Praslov.	*y	*ě	*ę	*ǫ	*ǔ	*-ŭr-, *-ŭr-	*-ŭl-, *-ŭl-
Staroslov.	ѣ, ѣи	ѣ	ѣ	ѣ	ѣ	-рѣ-, -рѣ-	-лѣ-, -лѣ-
Herkeľ	y/i	ie	ia	u	o/e	-er-	-ol-
Ban	i	ě	ja	u	ô	-r-	-l-
Raič	y	ě	ę	ǫ	e	-r-	-l-
Bambas	y	ie	ia	ǫ	o	-or-, -er-	-ol-
Majar	i	ě	e	u	e	-er-	-ol-
Hošek	i	e	ja	u	e	-er-	-el-/-lu-
Konečný	y	ě	ě/a/e/i	u	?	-or-, -er-	-ol-, -el-
Kolkop	i	e/ye	ya	u	e	-r-	-l-/-lu-
Podmele	i	je	e	u	e	-r-	-l-/-lu-
Slovo	y	ě	ę	ǫ	e > ä	-r-	-l-
Glagolica	y	ě	ě	u	e	-er-	-l-/-lu-
Slovianski	i	e	ja	u	o	-or-, -er-	-ol-
Novoslov.	y	ie > ě	e	u	e > o	-r-	-l-
NMsP	y	ě	ę	ǫ	ò	-r-, -r-	-l-

2. Soglasiki

Praslov.	*ch	*š, *sj	*ž, *zj	*č	*tj	*dj	*l' *n' *r' *t' ... *z'
Staroslov.	х	ш	ж	ч	щ	жд	лѣ нѣ рѣ ... зѣ
Herkeľ	x	ш	z	ч	tj	dz	l n r t d s z
Ban	h	š	ž	č	šč	dj	lj nj rj t d s z
Raič	h	š	ž	č	ć	dj	lj nj rj t d s z
Bambas	ch	š	ž	č	č	dj/ž	l' n' r' t' d' s' z'
Majar	h	š	ž	č	č	dj	lj j rj t d s z
Hošek	ch	š	ž	č	tj/c	dj/z	l' n' r' t' /tj d' /dj s' z'
Konečný	ch	š	ž	č	c	?	l' n' r' t' d' s' z'
Kolkop	h	f	z	ч	c	z	l r j t d s z
Podmele	ch	š	ž	č	c?	žd	l n r t d s z
Slovo	h	š	ž	č	t'	d'	l' n' r' t' d' s' z'
Glagolica	ch	š	ž	č	c	dj	l' n' r' t' d' s' z'
Slovianski	h	š/sz	ž/zs	č/cz	č/cz	dž/dzs	l' n' r' t' d' s' z'
Novoslov.	h	š	ž	č	št > tj	žd > dj/dž	l n r t d s z
NMsP	h	ě	ę	ǫ	ć	đ/dž/dž	l' n' r' t' d' s' z'

Slava interlingvistiko

Věra Barandovská

barandov@mail.uni-paderborn.de

Interlingvistika je obvykle pojímána jako součást jazykovědy, zabývající se tvorbou umělých pomocných jazyků. Za více než století své existence byla definována stále obsáhleji v souvislosti s jazykovým plánováním, jazykovou politikou a interdisciplinarností. K nejúspěšnějším mezinárodním pomocným jazykům patří latinidy, mj. Esperanto, Ido, Interlingua. Neméně významnou skupinou jsou slovanské pomocné jazyky, orientované na slovanskou zónu a vyznačující se odivuhodnou kontinuitou, na jejichž počátku stála staroslověnština, historicky nejstarší případ jazykového plánování v Evropě. Významnou sociolingvistickou roli zde hrála slovanská vzájemnost – pozoruhodné projekty vytvořili mj. Jurij Križanić a Ján Herkel'. V polovině 20. století vznikl nepublikovaný projekt skupiny českých okcidentalistů, k nimž patřil i pozdější esperantský básník Ladislav Podmele, autor zajímavého traktátu «Revolucija v historii interlingvistiki». Internet nabídl nové možnosti tvorby novoslovanských jazyků, a to jak experimentálních, tak pomocných. Jejich vysoká úroveň opravňuje požadavek vytvoření slovanské interlingvistiky jako samostatného odvětví, jak ho propaguje např. Alexandr Duličenko.

Klíčová slova: interlingvistika, pomocné jazyky, latinidy, slovanská vzájemnost, zónové jazyky

1. Interlingvistiko kiel scienco

La termino «interlingvistiko» devenas de la indiko interlingua, en la senco de «internacia helplingvo», kiun lanĉis Giuseppe Peano en la jaro 1903. Jules Meysmans en 1911 proponis nomi «interlingvistiko» sciencon, kiu esploras naturajn leĝojn de kreado de helplingvoj. Li rekomendis apliki lingvistikajn esplormetodojn ankaŭ al t. n. artefaritaj lingvoj.

Klopodoj konstrui artefaritan lingvon (sub nomoj kiel «universalala», «tutmonda», «filozofia», «helpa», «internacia» ktp.), esence lingvokonstruado kaj lingvoplanado ekzistis jam ekde antikva epoko kaj floris dum renesanco (ĉefe en la 16-a kaj 17-a jarcentoj), neligite ekskluzive kun lingvistiko, sed ankaŭ kun filozofiaj, filologiaj, klerigaj kaj edukaj kampoj (ni nomu nur Francis Bacon, René Descartes, Wilhelm Leibniz, Jan Ámos Komenský).

Pri interlingvistiko kiel memstara lingvistika disciplino unue okupiĝis Otto Jespersen en sia artikolo A new science: «Interlinguistics» (1931). En la dudeka jarcento interlingvistiko alproksimiĝis ankaŭ al lingvotipologio kaj lingvokomparado: IALA (International Auxiliary Language Association, 1921 - 1951) okupiĝis pri internaciismoj en eŭropaj etnaj lingvoj kiel konstrumaterialo por internacia lingvo.

La terminon «planlingvo», proponitan en 1931 de Eugen Wüster eblas apliki ankaŭ al etnaj lingvoj, kiuj estis laŭplane normigitaj aŭ rekonstruitaj – tipaj ekzemploj estas la Hebrea (Ivrit), la Indonesia (Bahasa Indonesia), la Novnorvega (Nynorsk) kaj la Romanĉa (Rumantsch Grizhun). En tiu senco priskibas ĝin ekz. Walter Tauli en sia verko *Language planing* (1956).

Tial estas modernaj konceptoj de interlingvistiko pli vastaj. Detlev Blanke en 1985 difinis ĝin kiel interdisciplinan lingvosciencan, esplorantan internacian lingvan komunikadon kun ĉiuj politikaj, ekonomiaj, lingvistikaj, kaj aliaj aspektoj.

Artefaritecon en lingvokonstruado oni komencis serioze esplori en la 19-a jarcento rilate al la unuaj funkciantaj interlingvoj.

2. Latinidoj

La ununuraj funkciantaj planlingvoj post la ĝermana Volapük (kreita de Johann Martin Schleyer en 1879, daŭris ĉ. 20 jarojn) estas latinidaj. Ili eliris el la kultura kaj lingva heredaĵo de la Romana Imperio, kies internacia komunikilo estis la latina lingvo. Ducento da latinidaj projektoj estas la plej forta grupo de internaciaj helplingvoj.

En la plej multaj eŭropaj lingvoj troviĝas latindevenaj internaciismoj. Gramatikoj de eŭropaj lingvoj ekestis laŭ la latina modelo. Ankaŭ Esperanto, kreita en 1889 de Ludoviko Zamenhof, estas tipologie latinido (ĉ. 70% de la vortprovizo), kvankam ĝi strebas esti maksimume regula precipe en gramatiko kaj vortderivado.

Tiu reguleco estis perceptata kiel nenatura, tial okazis multaj reformoj de Esperanto, inter kiuj plej sukcesis Ido, kreita de Louis Couturat en 1907 kaj formale aprobata de la «Delegacio por akcepto de internacia helplingvo».

Sendepende de Esperanto-reformoj funkciis la t. n. «naturalisma skolo», el kiu eliris i.a. Latino sine flexione de Giuseppe Peano (1903) uzata ĉefe por sciencaj verkoj, revuaj artikoloj kaj oficialaj sciigoj de la organizaĵo «Academia pro Interlingua» kun ĉ. 600 membroj tutmonde, malfondita en 1939.

Occidental-Interlingue (1922) de Edgar de Wahl estis flegata en peterburga interlingvistika klubo «Cosmoglotta». La movado ĉirkaŭ samnoma revuo floris antaŭ la dua mondmilito ĉefe en Aŭstrio kaj en Svislando.

Otto Jespersen, post sia idista periodo, lanĉis en 1928 Novial kaj poste la revuon «Novialiste», kiuj estis akceptataj pro lia elstara scienca aŭtoritato. Jespersen ankaŭ kunorganizis fakdiskutojn pri planlingvoj dum mondaj kongresoj de lingvistoj en la tridekaj jaroj.

La plej scienceca inter latinidoj estas Interlingua, kreita 1951 de Alexander Gode, post tridekjara lingvistika laboro de fakuloj en jam menciita IALA (International Auxiliary Language Association). Interling

ua estis uzata por resumoj de sciencaj artikoloj kaj dum internaciaj sciencaj konferencoj precipe en medicino, antaŭ ol krei propran movadon.

3. Slavidoj

La dua plej granda grupo de interlingvoj (ĝis la 20-a jc. ĉ. kvindeko da projektoj) ekestis en la slava lingvoregiono, pro historiaj cirkonstancoj. Jam en la 9-a jarcento la slavo ekuzis komunan artefaritan skriblingvon, Slavonon (malnovslavan), kreitan de apostoloj Cirilo kaj Metodio cele de kristanigo de Grandmoravia Regno, kaj pro politikaj kialoj, laŭ postulo de grandmoravia reganto Rastislav, kiu tiamaniere volis eviti troan influon de la najbara Orientfranka Regno kaj kristanigon en la lingvoj latina kaj germana, nekomprenataj de la slava popolo. Slavono estis la unua praktike uzata komunslava lingvo, kiu disvastigis literaturan kleriĝon de la slavo, funkciis dum jarcentoj kiel lingvo internacia (ne nur inter slavo, sed eĉ ĉe rumanoj kaj moldavoj), lingvo ŝtata (de la malnovbulgara regno) kaj ĝis nun kiel oficiala lingvo de ortodoksaj slavo. Slavono praktike pruvis, ke eblas krei internacian lingvon per racia, „artefarita“ procedo. Ĝi kreis kaj subtenis la senton pri komuneco de slavaj popoloj („slava reciprokeco“), kiuj parte vivis sen politika memstareco sub regado de germanoj, hungaroj, turkoj k.a., tiel ke la ideo de komunslava lingvo estis realigita en pluraj lingvoprojektoj, kiuj aperis pli ofte ekde la 16-a jc.

Unu el la plej bone ellaboritaj projektoj estis tiu de Jurij Križanić „Gramatično iskazanje o ruskom jeziku“ el la jaro 1666. La nomo «Ruski jezik» esprimis la tiaman opinion, ke la slavaj lingvoj estas dialektoj de la Rusa. Ĉar la carisma Rusio estis la plej granda kaj politike forta slava ŝtato, Križanić subtenis la idenon pri la gvida rolo de Rusio en la unuiĝo de slavaj popoloj. Por esti komprenata de ĉiuj slavo, lia projekto estis sintezita surbaze de la komunslavaj esprimoj, devenantaj ĉefe de la lingvoj Slavona, rusa, serbo-kroata, pola, ukraina, kaj kelkaj aliaj. Li rifuzis neslavajn, ekz. grekajn elementojn, kiuj troviĝas en Slavono, kaj ankaŭ evitis arkaikaĵojn, ekzemple dualon, pli frue ekzistintan en slavaj lingvoj, sed anstataŭigeblan per pluralo. La aŭtoro ofte sintezis akcepteblajn gramatikaĵojn (ekz. konjugacion de personaj pronomoj), kiuj estis kompreneblaj, kvankam ili ne plene korespondis al ajna slava lingvo. Ankaŭ la vortprovizon li pliriĉigis per propraj kreaĵoj (ekz. jedinowladstvo [monokratio], umitelnost [scio], lawnik [juĝisto], měrník [mezuristo], ljudoděr [tirano] ktp.). La projekto estis tre kompleksa kaj grava lingvistika eksperimento, kiu inspiris multajn aliajn aŭtorojn de komunslavaj verkoj.

Komunslavaj lingvoj kiel instrumento de panslavisma ideologio estis precipe aktualaj en la 19-a jarcento, kion montras ekz. la verkoj de Ján Kollár, L'udovít Štúr, Jernej Kopitar, Pavol Josef Šafárik, Josef Dobrovský, Samuel Bogumił Linde, Oroslav Caf, Ljubomir Stojanović, Matija Majar-Ziljski, Vladimir Ivanovič Laman-skij, Anton Semjonovič Budilovič, Alexander Nikolajevič Pypin kaj pluraj aliaj. La

slavaj identeco kaj reciprokeco estis ankaŭ ĉefa temo de la panslava kongreso en 1848 en Prago.

Lingua slavica universalis estas kompleksa lingvoprojekto de Slovako Ján Herkel' el la jaro 1826. Li estis konsultinta la eldonon kun pluraj slavistoj de la epoko kaj liaj meritoj estis laudataj en la eposo «Slávy dcera» de Ján Kollár. La libro de Herkel' estas kompendio, kiu unue klarigas kaj analizas gramatikojn kaj vortprovizojn de slavaj lingvoj kaj prezentas iliajn tekstspecimenojn. Poste estas serĉataj komunaj gramatikaj kaj vortaraj universalaĵoj kaj surbaze de ili estas sintezita nova komuna lingvo, senpere komprenebla al multaj slavo.

La plej interesa projekto el la 20-a jc. *Mežduslavjanski jezik* estis neniam publikigita. Ĝi ekestis inter 1954-1958 kiel komuna verko de grupo de ses aŭtoroj, kiuj konis plurajn planlingvojn, ekz. okcidentalistoj Jan Svatopluk Petr, Stanislav Borovka kaj Ladislav Podmele. La motoro estis Jaroslav Podobský, ĉeĥa historiisto kaj instruisto de la rusa lingvo. Li regis ses europajn lingvojn, lernis planlingvojn Esperanto, Ido, Novial kaj estis grava reprezentanto de la ĉeĥa Occidental-Interlingue movado, post la apero de Interlingua de IALA li transiris al ĝi kaj kiel unua ĉeĥa interlingvisto priskribis la lingvoprojekton de Jan Āmos Komenšký. Similan vojon iris lia disĉiplo Podmele, kiu poste transiris al Esperanto kaj iĝis poeto konata sub plumnomo Jiří Karen. Li postlasis traktaĵon «Revolucio en la historio de interlingvistiko» verkita en «Mežduslavjanski jezik» probable en la kvindekaj jaroj de la 20-a jc., kiam li studis filozofion en Prago. La verko montras influojn de tiam moderna lingvoteorio de N. J. Marr, kiu antaŭvidas ekeston de zonaj interlingvoj, inklude de la komunslava, kiel antaŭŝtupon de la lingvo universala.

Kun enkonduko de la interreto multobliĝis la ebloj pri publikigo de lingvoprojektoj ĝenerale. Jam fine de la 20-a jc. ekestis paĝaroj specialiĝintaj pri conlangs (CONstructed LANGUages), kiel oni nomas planlingvojn en la anglalingva medio. Nesurprize, Romance conlangs (latinidaj planligvaj projektoj) kaj Slaviconlangs (slavaj) estas la plej elstaraj inter ili, sekvante la antaŭinterretan evoluon. La nombro de projektoj vere eksplodas, dekoj da novslavaj lingvoprojektoj ekestis en la lastaj 15 jaroj. Eblas ŝpuri du tendencojn: la lingvoeksperimentan, kiu ekz. kvazau rekonstruis nordeuropajn lingvo-branĉon, por kompletigi la nesimetri-an dividon de la slavaj etnolingvoj en branĉojn orienta, suda kaj okcidenta, kaj helpligvan. La helpaj slaviconlangs estas reprezentataj ĉefe en la projekto *Inter-slavic*, pri kiu pleje kompetentas Jan van Steenberg, kaj kies palpebla rezulto estas *Novoslověnsky jezyk* far de Vojtěch Merunka.

La dumjarcenta ekzisto de slavaj lingvoprojektoj, abundo de analizebla materialo, populareco kaj daŭra kresko de lingvokreado de slavidoj pravigas la postulon de speciala interlingvistika branĉo, nome de slava interlingvistiko, kiun proponis jam antaŭ jardeko la rusa slavisto Aleksandr D. Duliĉenko. Ni esperas, ke ankaŭ la prelegoj de tiu ĉi konferenco kontribuos al ĝia pravigo.

Literaturo

Barandovská-Frank, V.: *Panslawische Variationen*, in: Brosch, C; S. Fiedler (eld.): *Florilegium Interlinguisticum. Festschrift für Detlev Blanke zum 70. Geburtstag*. Frankfurt a. M. Etc: Peter Lang 2011, pp. 209 – 236. ISBN 978-3-631-61328-3

Duličenko, A. D.: *Pravigo de la slava interlingvistiko: slava reciprokeco kaj tutslava lingvo en la historio de Slavoj*, in: *Grundlagestudien aus Kybernetik und Geisteswissenschaft*, 2016, 57(2), pp. 75 - 101. ISSN 0723- 4899

Merunka, V.; Heršak, E; Molhanec, M.: *Neoslavonic Language*, in: *Grundlagestudien aus Kybernetik und Geisteswissenschaft*, 2016, 57(2), pp. 114 - 134. ISSN 0723- 4899

van Steenbergen, J.: *Constructed Slavic Lanugages in the 21th century*, in: *Grundlagestudien aus Kybernetik und Geisteswissenschaft*, 2016, 57(2), pp. 102 - 113. ISSN 0723- 4899

Hrvatske varijante legende o Čehu, Lehu i Mehu

Kristina Repar, prof.

kristina.repar1@skole.hr

Povjest o Čehu, Lehu i Mehu jest jedna is osnovnih legend, koji govornju o gradu Krapině i slověnskih narodah. Legenda govori i trojici bratov, ktorim bylo trěba opustiti svoju domovinu po pričině konflikta s tuzim neprijatelom. Potom oni osnovali tri zemje: Čehiju, Poljsku i Russiju. Legenda i jih životah jest istočnikom studia historije Slověnov. Takože jest dokazanjem vezom medžu češkim, poljskim, ruskim i hrvatskim narodami. Članok govori o različnih variantah tutoj legendy.

Ključni slova: Čeh, Leh, Meh, legenda, Krapina, Slověni

Legenda o Čehu, Lehu i Mehu jedna je od legendi koja govori o nastanku ovih slavenskih zemalja: Češke, Poljske i Rusije. Ta se legenda nadovezuje na legendu o dolasku Hrvata na Jadran, a koja govori o tome kako su Hrvati na ovaj prostor došli pod vodstvom petero braće - Kluka, Lobela, Muhla, Kosijenca i Hrvata te dviju sestara - Tuge i Buge. Ta je legenda nadahnula nekoliko slikara koji su je uvijekovječili na platnu. To su Josip Franjo Mücke, mađarski slikar hrvatskoga podrijetla, koji je autor slike Dolazak Hrvata u Hrvatsku 638. godine, potom Ferdo Quiquerez - Dolazak Hrvata na obale sinjega mora¹ i Oton Iveković - Dolazak Hrvata na more. Priča o dolasku Hrvata zabilježena je u knjizi De administrando imperio (O upravljanju Carstvom) bizantskoga cara Konstantina VII. Porfirogenta. Legendu o Čehu, Lehu i Mehu u Hrvatskoj je zagovarao Ljudevit Gaj, vođa Hrvatskoga narodnoga preporoda, pisac Kratke osnove horvatsko-slavenskoga pravopisanja, autor budnice Još Hrvatska ni propala i veliki pobornik panslavizma. Ksenija Lastrić i Maja Bošković-Stulli u članku pod naslovom Vsakojačka pripovedanja od Krapine iz vust starih ljudih pobrana i Pripovesti narodne donose osvrt na Gajevu ostavštinu koja se čuva u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu pod signaturom R 4701 C a zove se Narodno blago koje je sabirao Lj. Gaj. Zbirka je podijeljena u pet dijelova: 1. Skup provincialskih horvatskih posloviceah starom ortografiom, 2. Poslovice, 3. Provincijalske narodne horvatske popievke i druge nieke bilješke, 4. Vsakojačka pripovedanja od Krapine iz vust starih ljudih pobrana i 5. Vsakojachka iz vuzt puka horvatzkoga. Među tim se spisima nalazi legenda o Čehu, Lehu i Mehu koje Gaj smatra slavenskim praocima [Lastrić, Stulli, 1964, str 142]. O toj su legendi pisali Vjekoslav Klaić, Ferdo Šišić² i Stjepan Ortner¹, a Šime Jurić smatra da se ta legenda

¹ Franjo Ciraki je toj slici u čast stihotvorio pjesmu Dolazak Hrvata na obalu sinjega mora koja je 1870. objavljena u Viencu.

² Ferdo Šišić je za legendu ističe da je Gaj ovu narodu priču poznavao iz narodnih ustiju u onoj formi koju je kasnije zabilježio on bi je bez sumnje već i i 1826. zabilježio, to jest u doba kad je najbolje pamtio bajke i priče. Držim dakle, razlog bješe to, što je Gaj tom pričom htio da motivira svoj patriotski istup [Tenšek, 2005, str 51].

nije prenosila usmenom predajom, već je literarnoga podrijetla. Jurić smatra da su njeni tvorci srednjovjekovni poljski i češki kroničari i povjesničari te da je u Hrvatsku stigla u 16. stoljeću. Međutim, u tekst narodne predaje utkana su tipična pučka kazivanja stoga je etnologima itekako zanimljiva. Posebice se to odnosi na dio legende koji govori o nastanku imena pojedinih mjesta kao što su Vilina jama i Lepoglava [Lastrić, Stulli, 1964, str 143]. Stjepan Ortner u knjizi Povijest gradine i trgovišta Krapine donosi čitavu legendu: *Na tri ova briega što se nad Krapinom dižu, tri grada bijahu. Onaj, od koga su se ovolike stare zidine još uzdržale, od negda se zvaše, kako i današnji dan, kao i samo mjesto, Krapina. Na brdu, ponad franjevačke crkve, bijaše grad imenom Psar, a tu nad gospodskom vodenicom na briegu Šabcu, bijaše grad istoga imena, Šabac. U tri ova grada tri brata, po imenu Čeh, Leh i Meh, negda vladahu. Ova braća bijahu kraljevske krvi našega naroda, te imahu sestru, koja se Vilina zvala. U ono vrijeme Rimljani gospodovahu ovom zemljom. Od njih naš narod za nevolju mnogo stradaše, te podnošашe velike sile. Viteška se braća dogovarahu medju sobom, kako bi se mogli oteti ispod težka jarma rimskoga. Kako najstariji ljudi još pripoviedaju, medju krapinskim i psarskim gradom kožan visimost višaše o lancih. Po ovom mostu brat bratu dolazaše na tajne dogovore. Uto sestra njihova bijaše u skrovitoj ljubavi sa rimskim poglavarom, koji je zapoviedao ovom zemljom. Kad su se braća dogovorila s ostalimi znamenitim poglavcima narodnjimi i okletvom ujedinila protiv Rimljana, te sviećala, da će na nje složno udariti, Vilina prevelikom ljubavju opojena izdade tajne osnove braće svoje ljubovniku svomu. Urotnici ipak udare na nj, te ga ubiju. A ona najprije uteče u Dupljaču u Strahinje a odanle u Jame nad Župnicom, koje se još i danas zovu Ljubine iliti Vuline jame, a ono zato, što su ondje prebivale vile, koje su pod obranu svoju primile imenjakinju svoju. Ovdje ona rodi gospodsko čedo. Malo je vrijeme po tom postojalo, kad se ona sunčala pred špiljom, braća, našavši se u lovu, zapaze ju, uhvate, odvedu u grad Krapinu i uzidaju u onom tornju, koji je nad vratima od drugoga dvorišta blizu pećinske pivnice, u jednom uglu. A od djeteta se njezina osobito čudo stvori. Divlji vol jedan dan, kad su se vile po šumi bile razišle, utrči u špilju gdje se diete zlatnom jabukom igralo. On se u njega zaleti, digne ga rogovim i divljim skokom proskočiv kroz podzemaljski put, koji je izpod gora Velikoga žlieba i Hajdinskoga zrna vodio ća na drugu stranu, ondje onako iznese napolje u šumi, gdje ga je neki pustinik sahranio. A ono se mjesto od onoga vremena do današnjega dana po liepoj glavi ovoga djeteta zove Liepa glava. Rimljani, da osvete ubistvo častnika svoga, pak da pokore pobunjeni narod, uto započeše sa svih strana kupiti vojsku. Tri brata, videćii, kako ne mogu onolikoj sili,*

¹ Stjepan Ortner autor je knjige Povijest gradine trgovišta Krapine u kojoj ističe: Kod Slavena uopće, a napose kod nas Hrvata, vrlo je raširena priča o gradu Krapini, rodištu Čeha, Leha i Meha. Priča ova nije izmišljotina Hrvata u doba našeg preporoda, kao neki tvrde (Krauss, Gjurković). Priča ta, ma da ni nema prave historijske jezgre, bila je počevši od 14.st. gotovo svetinja svih Slavena. Njom su dokazivali da su svi Slaveni jedne krvi i jednoga plemena, njome su podržavali živu svijest svoga jedinstva i uzajamnosti. Pripovijeda se još i danas, ali različito iskičena i složena [Ortner, 1899, str 16].

kolika se dizala na Zagorje, gdje su se oni bili utaborili, ni prevrlom hrabrošću da odole, skupe sve starješine, župane i satnike pučke, pa odluče, da sa svima odličnijimi pristašami svojimi ostave domovinu svoju, pa da se posve izsele iz rimske države. Oni znahu, da se narod našega jezika daleko pruža preko Dunaja, te zato priedjoše sa vjernimi svojimi preko Dunava, pa se tamo razidoše na tri strane, pak utemeljiše tri države slavenske. Čeh podiže stolicu svoju u Pemskej zemlji, Bojemiji, Leh u Poljskoj, a od Meha Moskoviti (Rusi) zadobiše svoj početak. - I ovako je prava korjenika svega našega naroda slavenskoga izašlo iz ove naše okoline [Ortner, 1899, str17-18].

Marijan Tenšek u knjizi Krapina i priče o Čehu, Lehu i Mehu ističe da su brojni hrvatski i strani pisci Hrvatsku smatrali pradomovinom Slavena. Kijevski ljetopisac Nestor (12. st.), u ruskom ljetopisu Povijest minulih ljeta (Nestorov ljetopis) piše da su južni i sjeverni Slaveni potekli iz srednjeg i donjeg Podunavlja: Nakon dugog vremena zasjeli su Slaveni oko Dunava, ondje gdje su sada zemlje Ugarska i Bugarska. Razidoše se po zemlji, prozvavši se svojim imenima, već prema mjestima gdje su zasjeli. Oni koji su došavši zasjeli uz rijeku Moravu prozvaše se Moravljanima, a drugi dadoše sebi ime Česi. Još su Slaveni: Bijeli Hrvati, Srbi i Horutani... [Tenšek, 2005, str 17]. Tenšek¹ spominje ljetopisca Boguchwala, (13.st.) iz Poznana, koji ističe da je Panonija majka i kolijevka svih slavenskih naroda...U toj, dakle, Panoniji rodiše se Panu (sin Janov, a unuk Jafetov), knezu panonskome, tri sina, od kojih se prvorodenac zvaše Leh, drugi Rus, a treći Čeh. Ta tri brata, pošto se umnoži njihov rod i puk, posjedoše tri kraljevstva: lješko (poljsko), rutensko (rusko) i bohemijsko (češko), pa ih i sad drže, a držat će ih i u buduće, dokle se svidi Božjoj volji [Tenšek, 2005, str 18].

Teoriju da je Hrvatska pradomovina Slavena zagovarali su brojni hrvatski povjesničari i književnici. Vinko Pribojević u djelu O podrijetlu i slavi Slavena prvi je među Slavene uveo legendu o Čehu, Lehu i Rusu koji su podrijetlom iz Dalmacije, odnosno Ilirika, ali su nakon unutarnjih sukoba protjerani iz domovine. Pribojević ističe: Međutim (kako navodi papa Pio, Mehovita i poljski anali) braća Čeh, Leh i Rus, protjerani iz Dalmacije zbog unutrašnjih ratova, bijahu praoci Čeha, Poljaka i Rusa ili, točnije, ta tri brata dokopaše se vlasti nad tim narodima i nazvaše ih svojim imenom. Tako su po Čehu nazvani njihovim jezikom Česi, koje nazivamo „Bohemi“, po Lehu Lesi, koji su sada Poljaci, a po Rusu Rusi, koji se zovu i Moskoviti. No ne usuđujem se tvrditi da, je ikada u drevna vremena taj vrlo moćan rod, rastrkan po tolikim prostranim zemljama s upotrebom jednoga jezika, bio nazivan samo jednim imenom [Pribojević, 1997, str 144]. Faust Vrančić u predgovoru djela Rječnik pet najuglednijih europskih jezika, koji je objavljen 1595. u Veneciji ističe kako je dalmatinski jezik i čakavsko narječje oda-

¹ Osim navedenih, Tenšek ističe Kozmu Praškog (12.st.), Paprockyog, Vaclava Hajeka, Ivana Dubravskog, Šimuna Proksena, Matiju Kuthena, kroničara Dalimila, kroničara Pulkavu, ljetopisca Dlugosza, papu Pija II., Matiju iz Mjehova, Prokopa Lupáča, Thomasa Jordana i Johanna Weikharda Valvasora.

brao stoga što je najrasprostranjenije i uz to ga smatra najljepšim. Također, ističe kako su Poljaci i Česi čistoću svoga jezika preuzeli iz hrvatskoga, stoga što su njihovi knezovi, Čeh i Leh upravo iz Hrvatske otišli na sjever [Tenšek, 2005, str. 27]. Vrančić ističe: Ex his finibus puritatem linguæ suæ quam habent, una cum primis Ducibus suis Leho Cseho, Poloni Bohemi receperunt; [Vrančić, 1595, str. 11]. Prijevod glasi: Onu čistoću svojega jezika, koju sada imaju, Poljaci i Česi primili su iz ovih krajeva zajedno sa svojim prvim vođama, Lehom i Čehom.

Zaključak

Legenda o Čehu, Lehu i Mehu, utemeljiteljima slavenskih naroda oduvijek je plijenila pažnju brojnih povjesničara, etnologa i književnika, a interes za nju niti danas ne jenjava. Posvećeni su im brojni reci i likovni prikazi te su postali zaštitni znak Krapine. Legenda je simbol trajne povezanosti slavenskih naroda.

Literatura i izvori

- Đurić, Tomislav: *Legende puka hrvatskoga 1*, Izdavačka kuća Meridijani, <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=3614>, zadnji posjet: 27.2.2017.
- <http://lektire.skole.hr/knjige/pjesnici-narodnog-preporoda-i-romantizma/izabrane-pjesme-franjo-ciraki/dolazak-hrvata-na>, zadnji posjet:27.2.2017.
- http://www.archive-hr-2013.com/hr/n/2013-11-11_3153802_2/Hrvatski-jezi%C4%8Dni-portal/, zadnji posjet: 27.2.2017.
- <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=22425>, zadnji posjet 1.3.2017.
- <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=28225>, zadnji posjet: 27.2.2017.
- Lastrić, Ksenija, Stulli-Bošković Maja: *Vsakojačka pripovedanja od Krapine iz vust starih ljudih pobrana i Pripovesti narodne*, Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku, Vol.2 No.1 Ožujak 1964., dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=54768, posljednji posjet: 27.2.2017.
- Ortner, Stjepan: *Povjest gradine i trgovišta Krapine*, Tisak F. Bogovića u Zagrebu, Zagreb, 1899., dostupno na: <https://ia800208.us.archive.org/24/items/povjestgradinei02ortngoog/povjestgradinei02ortngoog.pdf>, zadnji posjet: 27.2.2017.
- Pribojević, Vinko: *O podrijetlu i slavi Slavena*, Golden marketing-Narodne novine, Zagreb, 1997.
- Tenšek, Marijan: *Krapina i priče o Čehu, Lehu i Mehu*, Elektronika-Nakladnik, Krapina, 2005.
- Vrančić, Faust: *Dictinoarium quinque nobilissimarum Europae linguarum latinae, italicae, germanicae, dalmaticae et ungaricae*, Venecija, 1595., dostupno na: <http://dk.nsk.hr/stara%5Fknjiga/NSK%5FSK%5FID09/>, zadnji posjet 27.2.2017.

Polska wersja legendy słowiańskiej i jej współczesny wymiar z punktu widzenia pedagoga

Maria Kocór

Wydział Pedagogiczny UR, Rzeszów mariakoc@vp.pl

Abstrakt: *Text govori o historiji Slověnov i genezi držav na osnově znajemoj legendy. Tri brati putovali da by iskali lěpšejši život za svoje ljudi, i kogda jeho našli, oběčali na sebe pamětovati. Rus išel bystro na vazhod, i Leh s Čehom putovali dalněje s naděždoju, že naidut město pro svoje domoviny. Čeh došel na lěpy jug, i Leh došel na zapad na město, ktero nazval Gniezno. Kako legenda interpretuje vzajimnost? V textu sut autorski myšlenja i izkušnosti iz pedagogičnoj raboty, informacije iz anket i razslědovanjej i předložnja do razvitja Slověnskoj unie.*

Ključni slova: *legenda, Leh, Čeh, Rus, jezyk i kultura slověnska, sorabota*

Wprowadzenie

Historia danego państwa i społeczeństwa jest być przekazywana ustnie lub opisywana w postaci różnych mitów, podań i legend. Jest też badana i opisywana bardziej wiarygodnymi metodami naukowymi. Wówczas mówimy o naukach historycznych lub naukach o kulturze. Tak też było z historią i kulturą Słowian.

W słowniku internetowym czytamy, że legenda jest specyficzną opowieścią, która zawiera elementy realistyczne i fantastyczne. Realizm przeplata się w niej z fantazją i magią. Legendy początkowo powstawały jako przekazy ustne podawane przez pokolenia, co wpłynęło na ich specyfikę, ewolucyjny charakter i zmiany treści. Sa nimi często opowieści o pełnych heroizmu bohaterach, którzy posiadają nieskazitelną charakter oraz walczą w imię wolności, dobra, prawdy i piękna (http://www.cotojest.info/legenda_513.html; 26.04.2017). Przykłady legend to: *Legenda o smoku wawelskim, Legenda o Królu Popiele, Legenda o Szwecyku Dratewce* czy *Legenda o powstaniu państw Polski i Czech i Chorwacji*.

Legenda o słowiańskich narodach i ich braterskich więzach jest powszechnie znana. Jednak każdy etap życia danego państwa i społeczeństwa rzuca nieco inny cień na jej sens i interpretację. Inną wersję legendy nieco przedstawiają Czeci, inną Polacy czy Chorwacy, choć łączy je ten sam sens i idea pielęgnowania uczuć patriotycznych, rozwijania więzi i kultury słowiańskiej. Pojawiały się też legendy kijowska i armeńska. Poniżej w wielkim skrócie przedstawię przekaz polski legendy „O Lechu, Czechu i Rusie” na tle wersji czeskiej i chorwackiej.

Legenda o trzech słowiańskich braciach jest tylko pewnym kontekstem i zarazem argumentem bliższego poznania historii i kultury Słowian, którą od lat zajmują się specjaliści słowianofile, pisarze, historycy, etnografowie, badacze, naukowcy w obszarze słowianoznawstwa czy slawistyki. Chcąc bliżej wgłębić tematykę słowiańskiej przeszłości i współczesności, należałoby przeczytać to-

my książek z tego zakresu. W podjętym temacie godne polecenia są dzisiejsze polskie prace m. in. M. Michalskiego na temat dawnych Słowian (2013) – etnosu, narodowych symboli, tradycji, mitów, kultury i języka oraz solidarności, wydana w Poznaniu czy wieloautorska monografia dotycząca stosunku współczesnych Słowian do własnych tradycji i mitów dotowana przez Uniwersytet Jagielloński (red. Bobrownicka, Suchanka i Ziejka, 1997). Także redagowana przez J. Wyrozumskiego seria naukowa pt. Polska i Czechy na szlakach kulturalnego rozwoju (1998) jest interesującą i wartościową lekturą na temat historii, tradycji, literatury i stosunków polsko-czeskich, jak też stereotypów myślowych i etosu.

Polska wersja legendy na tle innych legend

Legendę zapisano pierwszy raz po łacinie w „Kronice polsko-węgierskiej” z 1222 roku. Sięga ona czasów panowania króla węgierskiego Władysława I Świętego w X wieku. W legendzie opisano wyprawę słowiańskich królów, którzy z terenów dawnej Chorwacji, gdzie było słowiańskie państwo Karantania, udali się na północ i zapoczątkowali najpierw Państwo wielkomorawskie, a później nowe państwa słowiańskie: Czechy, Polskę oraz Ruś [Grzesik, 2003]. Legendę przedstawia też *Kronika wielkopolska* sprzed 1296 r. Opisuje trzech braci: Lecha, Czecha i Rusa i ich słowiańskie narody: Czechów, Lechitów/Polaków oraz Rusów/Rusinów [Kürbis, 2010]. Według jej anonimowego autora bracia pochodzili z Panonii oznaczającej dzisiejsze tereny zachodnich Węgier, wschodniej Austrii, północnej Chorwacji, Słowenii oraz północno-zachodniej Serbii, skąd wyruszyli na północ i tam założyli państwa nazwane ich imionami [Fałowski i Sendero, 1992, s. 49; i red. Geremek, 1997, s. 651]. Legenda spisana została też w języku czeskim w XIV-wiecznej *Kronice Dalimila* i opisuje losy dwóch braci: Lecha i Czecha. Zawarł ją też w XV wieku Jan Długosz w *Kronikach Królestwa Polskiego* nawiązując do legendy czeskiej. Legendy symbolizują braterstwo Czechów i Polaków, lecz miały też służyć pośrednio teorii o czeskiej praojczyźnie Słowian zamieszkujących Europę Środkową [Tymieniecki i Łuczak 1970, s. 296]. Jan Długosz przekształcił legendę z „Kroniki wielkopolskiej” czyniąc Rusa jednym z potomków Lecha. Miał on odziedziczyć część kraju Lechitów, zwany od tej pory Rusią. Potomkiem Rusa, według J. Długosza, był germański wódz Odoaker [Strzelczyk, 2007, s. 176-177]. Do tych wątków powracali później pisarze polscy i czescy. Alois Jirásek opisał w 1894 roku legendę w książce „Staré pověsti české” gdzie dwóch braci, Čech i Lech przybywa do Europy centralnej ze wschodu i powstają ich państwa [Jirásek, 1894; za: https://pl.wikipedia.org/wiki/Lech,_Czech_i_Rus, 26.04.2017].

Zatem, analizując różne źródła, można stworzyć krótki rys legendy „O Lechu, Czechu i Rusie”. Opowiada ona o życiu plemion słowiańskich, o ich wodzach, którzy byli braćmi i żyli w dostatku ze swoim ludem do czasu kiedy ziemia stała się coraz mniej urodzajna i ciężka od osad. Przyszedł więc czas by szukać bardziej żyznych i urodzajnych terenów oraz bezpiecznych miejsc dla nowych

słowiańskich krajów, które będą zdolne rozwijać się i budować swoją narodową potęgę. Wyprawa była trudna i niebezpieczna, bo biegła przez leśne gęstwiny i puszcze pełne dzikiej zwierzyny, groźnych niedźwiedzi i wilków, jadowitych żmij i owadów, ale bracia ze swoim wojskiem byli uparci w swoim postanowieniu i szukali aż do skutku. Pierwszy z nich Rus udał się na wschód, a Lech i Czech postanowili iść dalej. Wtedy Lech zauważył na dużej polanie rozłożysty dąb, na którym piękne gniazdo zbudował orzeł biały i rzekł głośno: Drodzy przyjaciele! Tu będzie nasz dom i nasza Polska! Orła białego Lech obrał za polskie godło, a miejsce to nazwał Gniezdem. Jego nazwa pochodzi od gniazda niespotykane piękno i dużego ptaka, z którym Lech kojarzył swoją moc i narodową potęgę. Dlatego też pierwsza stolica Polski jest kojarzona z gniazdem orlim, ale też i „gniazdem“ rodzinnym, stolicą Lehitów. Później stolicą Polski został Kraków, a następnie Warszawa i tak jest do dziś. Co jednak stało się z Czechem? Jakie były losy tego szczególnego brata Lecha, który zdecydował się iść na piękne południe, tam osiedlić się i wzmocnić kraj, który nazwano Czechą.

Przed rozstaniem bracia jednak przyrzekli, że będą o sobie pamiętać! Czasy były różne i potwierdza je historia, ale więź i kultura słowiańska pozostała i należy ją nieustannie rozwijać i badać. Czy dziś każdy z braci mógłby rzec: Nie żałuję swojej odwagi i trudu, dumny jestem ze słowiańskiego narodu, jego języka i kultury, które moi następcy pielęgnują? Jaka jest zatem współczesność?

Współczesny wymiar legendy z punktu widzenia pedagoga

Współczesny wymiar legendy chciałam odnieść w szczególności do polskiej, czeskiej, słowackiej i chorwackiej współpracy w dziedzinie kultury, edukacji i badań naukowych. Jako pedagog, wykładowca i badacz zagadnień związanych ze szkołą, edukacją i szkolnictwem wyższym posiadam bardzo pozytywne doświadczenia w zakresie współpracy z uczelniami czeskimi i słowackimi, a moim tegorocznym priorytetem jest także obszar chorwacki. Wielokrotnie wyjeżdżałam bowiem w celu prowadzenia zajęć do różnych uczelni i były to chwile miłych i wartościowych spotkań edukacyjnych i dyskusji naukowych. Spotkałam się w nich z ogromną otwartością, życzliwością, a wielu czeskich i słowackich wykładowców wychodziło mi naprzeciw operując językiem polskim. Odbyłam też wiele wyjazdów do czeskich i słowackich uczelni by głosić referaty na konferencjach naukowych, które miały prakseologiczny i społeczno-kulturowy charakter. Spotkałam na swej zawodowej drodze wielu znakomitych pedagogów, badaczy i naukowców, czynnie zaangażowanych w rozwijanie słowiańskiej kulturalnej i edukacyjnej współpracy z Uniwersytetu Ostrawskiego, Uniwersytetu Masaryka w Brnie, jak też Uniwersytetu Palackiego w Ołomuńcu oraz z ośrodków akademickich takich, jak: Presov, Koszyce, Komarno, Nitra, Trnawa i Bańska Bystrzyca. Wielu włada językiem polskim i są otwarci na rozwijanie kontaktów edukacyjnych i społeczno-kulturowych. Także strona polska

gościła znakomitych pedagogów, badaczy i naukowców, z którymi nawiązywałam wielokrotnie współpracę (Zob. m. in. Malach&Sikorová& Sklenářová&Kocór, 2016). Zawsze podczas wyjazdów czy to charakterze turystyczno-rekreacyjnym czy zawodowych byłam pełna podziwu dla urody i bogactw pięknych Moraw czy regionów środkowo-czeskich, pięknego Brna, Ołomuńca, gór i uzdrowisk czeskich, jak też innych znanych miejsc kultury słowiańskiej i narodowych symboli wpisanych w codzienne życie mieszkańców.

Próba odniesienia polskiej wersji legendy o powstaniu sąsiednich państw słowiańskich i ich braterskich więzach do współczesnych czasów ma również swoje oparcie we wstępnych badaniach sondażowych przeprowadzonych wśród 250 studentów kierunku *pedagogika* Uniwersytetu Rzeszowskiego, studiujących ostatni semestr studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, którzy byli tuż przed wkroczeniem w zawód. Celem badań było określenie opinii badanych studentów jako przyszłych pedagogów na temat potrzeby rozwijania więzi i kultury słowiańskiej, głównie w aspekcie polsko-czeskiej i chorwackiej współpracy oraz ich doświadczeń z nią związanych. Istotne było rozpoznanie potrzeby lepszego przygotowania w tym zakresie polskich nauczycieli wychowawców, aby mogli zaszczepiać chęć i zaangażowanie w promowanie języka międzysłowiańskiego.

Badania zrealizowano na początku roku 2017 za pomocą kwestionariusza ankiety własnego autorstwa. Charakteryzując bardzo ogólnie badaną próbę, można zauważyć, że były to głównie kobiety oraz osoby pochodzące częściej ze środowisk wiejskich niż miejskich, o średnim i dobrym statusie materialnym. Pytania odnosiły się przede wszystkim do opinii, ocen i doświadczeń studentów związanych z potrzebą społeczno-kulturowej, jak też pedagogicznej współpracy polskiej, czeskiej, chorwackiej i słowackiej. Badani wypowiadali się również na temat znajomości legendy o słowiańskich braciach w różnych wersjach i wyniki ankiety dowodzą potrzeby ich promowania, głównie w wersji czeskiej i chorwackiej. Znajomość legend było bowiem bardzo ogólna i warto ją pogłębiać.

Badania ujawniają także konieczność większego promowania więzi i kultury słowiańskiej oraz lepszego przygotowania kandydatów na nauczycieli, wychowawców i pedagogów do kształtowania postaw narodowych, jak też motywowania młodych pokoleń do pogłębiania wiedzy o historii i kulturze dawnych i współczesnych Słowian. Na pytanie o potrzebę stworzenia Unii Słowiańskiej i języka międzysłowiańskiego większość odpowiadała pozytywnie, jednak brakowało im szerszej wiedzy. Badani studenci byli pytani także o swoje dotychczasowe doświadczenia w zakresie rozwijania kontaktów z Czechami czy Chorwatami i ich współpracy edukacyjnej, kulturalnej i społecznej. Choć zdania badanych były dość podzielone, to osoby, które miały częstsze kontakty i wyjazdy do Czech, na Słowację, Chorwację bardzo pozytywnie się wypowiadały o swoich przeżyciach i doświadczeniach naukowych, kulturalnych, turystyczno-rekreacyjnych. Wielu było też zauroczonych życzliwością mieszkańców, urodą

Moraw, pięknem i bogactwem kultury Pragi, Brna, Ołomuńca, Karlowych Warów, ale i otwartością Ostrawy, itp. Jakie więc wnioski płyną z tych w wielkim skrócie przedstawionych rozważań i badań? Jakże są mało rozpoznane obszary kulturalnej współpracy naszych krajów? Jest to pytanie prowokujące do dyskusji, troski i zaangażowania w rozwijanie słowiańskiego języka i Unii Słowiańskiej.

Zakończenie

Podjęte rozważania i badania wskazują potrzebę większego zaangażowania młodych pokoleń w promowanie wiedzy i kultury słowiańskiej. Jednak, aby młodzi obywatele Polski, Czech, Chorwacji mieli chęć i motywację poznawania własnych korzeni słowiańskich, pielęgnowania uczuć patriotycznych, jak też ich tradycji i zwyczajów muszą im tę chęć i aktywność zaszczepiać rodzice, media i nauczyciele. Do tej roli kulturowej wciąż mało są przygotowani nauczyciele różnych słowiańskich krajów, w tym i Polski, choć prowadzone badania mają charakter wycinkowy. Dlatego mocno uzasadnione wydaje się stworzenie wspólnej platformy edukacyjnej oraz realizacja badań na temat stanu i potrzeby lepszego przygotowania nauczycieli wychowawców do kształtowania wiedzy słowiańskiej młodych pokoleń. Badani studenci dostrzegają potrzebę większego promowania języka międzysłowiańskiego. Jednak bez pogłębionych kontaktów i stałej wymiany doświadczeń państw, które prowadzą takie promocyjne działania, nie sposób przekonać o wartościach wiedzy słowiańskiej, kultury i języka. Przykładem promocyjnej działalności jest co roku organizowany festiwal kultury słowiańskiej i czasopismo Unii Słowiańskiej.

Badania służące edukacji na rzecz rozwoju kultury słowiańskiej powinny obejmować dzieci, młodzież i dorosłych jako zarówno krzewicieli słowiańskich wartości i symboli narodowych, jak i odbiorców słowiańskiej kultury. Badania te powinny dotyczyć edukacji formalnej i nieformalnej, wstępnej i ustawicznej. Nie sposób pominąć szkolnictwa wyższego, które ma najwięcej do zaoferowania. Badani studenci pedagogiki postulowali włączenie w ich program kształcenia treści kultury słowiańskiej i uczenie ich międzysłowiańskiego języka. Jest to dobry argument i motywacja do potwierdzenia tych postulatów w szerszych badaniach polsko-czesko-słowacko-chorwackich oraz wdrożenia innowacyjnych zmian w programach uczelni w Polsce, w Czechach, w Chorwacji i na Słowacji.

Kończąc ten krótki tekst przygotowany na 1. Międzynarodową Konferencję Ciska 2017 organizowaną w ramach Dni Kultury Polsko-Chorwackiej, pragnę serdecznie podziękować Panu Profesorowi Vojtěchu Merunka za zaproszenie mnie do współpracy w promowaniu języka i kultury słowiańskiej.

Literatura

Bobrownicka, M.; Suchanka, L; Ziejka, F. (red.) *Współcześni Słowianie wobec własnych tradycji i mitów*. UNIVERSITAS, Kraków 1997. ISBN 83-7052-966-6.

Fałowski, A.; Sendero, B.: *Biesiada słowiańska*. UNIVERSITAS, Kraków 1992. ISBN 8370521088.

Geremek B. (red.): *Kultura polski średniowiecznej XIV-XV w.* Wydawnictwo Naukowe Semper, Warszawa 1997. ISBN 8385810927.

Grel, J. (red.): *Czechy i Polska na szlakach ich kulturalnego rozwoju*. Międzynarodowe Centrum kultury w Krakowie, Kraków 1998. ISBN 83-85739-54-8.

Grzesik, R.: *Żywot św. Stefana króla Węgier, czyli Kronika Węgiersko-polska*. Wydawnictwo „DiG”, Warszawa 2003. ISBN 8371812760.

Jirásek, A.: *Staré pověsti české*, Albatros 1894. ISBN 9788000022550.

Kürbis, B. (red.): *Kronika wielkopolska*. UNIVERSITAS, Kraków 2010. ISBN 97883-242-1275-0.

Malach, J.; Sikorová, Z.; Sklenářová, M.; Kocór, M. (eds.). *Vnitřní evaluace kvality výuky v terciárním vzdělávání*. Ostravská univerzita Pedagogická Fakulta, Ostrava 2016. ISBN 978-80-7464-865-6.

Michalski, M.: *Dawni Słowianie w tradycji polskiej pierwszej połowy XIX wieku*. Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2013. ISBN 978-83-7177-846-9.

Strzelczyk, J.: *Mity, podania i wierzenia dawnych Słowian*. Rebis, Poznań 2007. ISBN 978-83-73-01973-7.

Tymieniecki, K.; Łuczak, C.: *Europa, Słowiańszczyzna*. Poznań 1970. ISBN 978-83-242-1275-0.

http://www.cotojest.info/legenda_513.html; odczytano 26.04.2017.

pl.wikipedia.org/wiki/Lech,_Czech_i_Rus, odczytano: 26.04.2017.

Glagoljica pogledom projekta FABULA CROATICA

Filip Cvitić

filipcvitic@gmail.com, www.fabula-croatica.com

Državam jest trēba znanje svojego trgovo znaka do poznanja svojih produktov, služeb i ekonomičnoj prosperity. Toliko jedin instrument, ktorim može mala država konkurovati velikim globalnim znakam, jest uvěrenje jej specifičnih cennostij i narodnoj identičnosti. Do tvorenja uznavanog narodnoj identičnosti jest trēba iměti fenomen, ktory jest vidimy v vsih segmentah společenstva. Taky fenomen za Hrvat-sku jest Glagolica. Tutoj text razkryvaje jej promočny potencial.

Ključni slova: *trgovy znak, kulturno naslědstvo, design, glagolica, narodna iden-tičnost.*

Uvod u važnost brendiranja

S obzirom da državama izravna konkurencija postaju snažne multinacionalne korporacije, a kako bi se uspjele diferencirati od ostalih, kako bi zadržale svoj autohtoni identitet i ostale konkurentne na globalnom tržištu, države se nastoje afirmirati kao brendovi.

Svaka država koja uspije provesti vlastito brendiranje osigurava vlastitu bu-dućnost i gospodarski razvoj na dobrobit svojih građana. Tek kada je stvoren brend i prihvaćen od strane naroda, kada se zatečeni identitet pretvori u projek-tirani identitet ispunjeni su uvjeti da se brend predstavi na globalnoj sceni. Brendiranje je promjena svijesti i načina ponašanja prema onome što zemlja posjeduje. Jedan od temelja brendiranja, bilo da se radi o proizvodu, tvrtki ili državi je misliti dobro o sebi. U nacionalnom smislu ako narod ne misli dobro o sebi i nedovoljno poznaje svoje prednosti, neće niti drugi misliti dobro o njima i poželjeti upoznati te prednosti. Da bi se aktivnosti dobro provođenog brenda države ostvarile: ulaganje stranog kapitala, izvoz, povećanje zaposlenosti i rast međunarodnog ugleda, potrebno je okrenuti se i proizvodnji.

Svijetu je danas Hrvatska zbog nedefiniranog nacionalnog identiteta nepoznata zemlja, kao i njeni proizvodi. Trenutno u Hrvatskoj postoje ekonomski problemi, no bez utopijskog elana, bez energije i bez kreativnosti ne bi stvorili ništa. Jedi-no oružje kojim sada Hrvatska, može konkurirati velikim industrijama i velikim brendovima je uvjerenjem u vlastitu vrijednost, u svoju kulturu i svoj nacionalni identitet. To sada treba postati hrvatski izvozni proizvod. Kako i prof. Božo Sko-ko kaže „bit brendiranja je atraktivna, privlačna i originalna priča“. Potrebno je osvijestiti i upakirati ono najbolje što Hrvatska ima, ono što Hrvatska živi, to proizvesti i promovirati svijetu. Brendovi su danas usko vezani uz odnos, a ne uz proizvod. Brendovi su u srcima, mislima i osjećajima. Veliki brendovi se za-lažu za nešto, nešto u što ljudi vjeruju i do čega im je stalo. Brendovi stvaraju

filozofiju i pričaju priče. Brendovi istovremeno trebaju zabavljati, izazivati kreativnost kupaca, ali nuditi i kvalitetu i pouzdanost. To nije samo isticanje, ne djeluje ako nema strasti ili ako se stvarno ne vjeruje u to.

Kultura kao nositelj identiteta

Da je kultura jedna od važnih točaka Hrvatskog identiteta potvrđuje i činjenica da je Hrvatska na UNESCO – voj konferenciji u Abu Dhabiu, održanoj 30. rujna 2009., smještena na četvrto mjesto u svijetu po značaju nematerijalne kulture odmah iza Kine, Japana i Koreje pa je bilo logično da se istraži potencijal ove kategorije.

Za zemlju bogate kulture, tradicija je njezino veoma snažno sredstvo te je budućnost za Hrvatsku u njejoj reinterpetaciji s obzirom da je njegovana i očuvana kroz desetljeća, modernizaciji i prilagodbi današnjem vremenu kao i planiranju promjena za vrijeme koje dolazi jer je to ono što čini Hrvatsku, njenu prošlost, sadašnjost i budućnost. *Nakon propitivanja i analize većine kulturnih fenomena u Hrvatskoj pojedinačno došlo se do zaključka da svi segmenti u provedenom istraživanju čine identitet ove zemlje i predstavljaju neodvojivi dio velike cjeline. Ne postoji samo jedna opća vrijednost koja čini hrvatski identitet nego su to cijeli niz kategorija i potkategorija koje trebaju funkcionirati u konstantom nadopunjavanju, objedinjene u jedan jedinstven sustav.* Kako bi se kompleksan sustav s uključivanjem svih kulturnih vrijednosti potrošačima komunicirao, potrebno je pronaći vizualni kod koji će ih objedinjavati. Nakon propitivanja i analize većine kulturnih fenomena u Hrvatskoj pojedinačno uspostavilo se da glagoljica zadovoljava sve gore navedene kriterije Glagoljica može preuzeti ulogu mosta kojom se povezuju vrijednosti.

Sadašnji element hrvatskog vizualnog

Kada se govori o novom vizualnom identitetu baziranom na cjelokupnoj kulturnoj baštini potrebno je spomenuti i hrvatski rašireni vizualni identitet kojeg je pokrenuo dizajner Boris Ljubičić. Upornim zalaganjem, vlastitom žrtvom i odricanjem na temelju dva izmjenična kvadrata (popularno nazvanim kockicama) izvedenih iz matrice hrvatskog povijesnog grba, Boris Ljubičić stvorio je vizualni identitet Hrvatske. Motiv izmjeničnih kvadrata ne predstavlja ekskluzivno hrvatsku simboliku pri stvaranju vizualne prepoznatljivosti. Neke tvrtke su puno veće i jače od onih u Hrvatskoj koji se bave drugim djelatnostima, a u svojem vizualnom kodu imaju kvadrate. Unatoč toga korporativni identiteti poznatih, tj. manje poznatih tvrtki ne smiju biti razlogom odustajanja od tog elementa.

Zašto glagoljica ima karakteristike brenda

Uzimanjem glagoljice kao mosta, tj. vizualnog koda hrvatskih vrijednosti postavlja se pitanje zašto glagoljica u 21. stoljeću može biti brend? Postoje tri razloga.

1. Iza svakog slova nalazi se duboka simbolika, a s obzirom da se simbolima prenosilo emocije može se reći da se i glagoljicom komuniciralo emocijama. Naime svako slovo je imalo nekoliko značenja pored svoje glasovne oznake. Slovo 'az' ('a') je označavalo pojedinca, čovjeka, 'buki' ('b') Boga i kuću, 'vidi' ('v') znanje i ljepotu itd. Tako da čitatelju nije bilo dovoljno čitati ono što je vidio već je morao iz konteksta razumijevati i ono što je autor teksta želio reći. Glagoljica je prema tome složeni pismovni sustav.
2. Dosljedno se provodio njezin identitet preko 1000 godina. Ono što je glagoljica predstavljala te su se vrijednosti među ljudima provodile na cijelom prostoru Hrvatske.
3. Pismo se konstantno inoviralo (pa tako postoji 4 vrste glagoljice – trokutasta, obla, uglata, brzopisna).

Komunikacija emocijama, dosljedno provođenje identiteta i predanost kontinuiranoj inovaciji odlike su uspješnih brendova.

Što je projekt FABULA CROATICA?

Da bi se glagoljica učinila dijelom novo predloženog brenda s kulturnom baštinom kao temeljem te počela doživljavati drugačije od strane većine i postala poznata većem djelu populacije unutar i izvan Hrvatske, potrebno joj je redefinirati funkciju od one koju je imala u prošlosti i dodati joj druge vrijednosti pored nje same. Dodati glagoljici druge vrijednosti znači stvarati nove proizvode i nove sadržaje kombinacijom glagoljice i drugih hrvatskih vrijednosti iz hrvatske bogate kulturne baštine i tradicije. Tom tezom započinje projekt FABULA CROATICA. Cilj tog projekta je modernizirati dijelove hrvatske kulturne baštine, adekvatno je prezentirati globalnoj zajednici koristeći se dizajnom i multimedijским sredstvima.

EPISTULA CROATICA početak modernizacije glagoljice

EPISTULA CROATICA (Hrvatsko pismo) je prva faza projekta FABULA CROATICA u kojoj se željelo informirati javnost o glagoljici, o njenoj nomenklaturi i karakteristikama grafičkih formi. Kako bi se to postiglo, postavljeno je pitanje kako na zanimljiv način započeti pričati priču o glagoljici? Najneposredniji način upoznavanja ovog područja hrvatske kulture je preko izrade fonta, gdje korisnici interaktivno otkrivaju posebnosti hrvatskog pisma. Font je napravljen po autentičnom uzorku, prvoj hrvatskoj tiskanoj knjizi, Misalu po zakonu rimskoga dvora iz 1483. godine. Javna dostupnost ovog fonta bila je moguća zahvaljujući

suradnji s redovnim profesorom na Fakultetu elektrotehnike i računarstva prof. dr. sc. Darkom Žubrinićem, velikim zaljubljenikom i promicateljem glagoljice i hrvatskih vrijednosti. Font EPISTULA CROATICA tako je službeno bio dostupan javnosti od 11. studenog 2009. godine. Drugi dio projekta podrazumijeva stvaranje novih proizvoda iz hrvatske kulture baštine korištenjem glagoljice kao vizualnog koda kojim se proizvodi i usluge prepoznaju kao hrvatski.

Proizvod AZ – portreti hrvatskih ličnosti

Kako glagoljica pored semantičkih značenja sadrži i još jednu razinu, onu simboličnu, značenja slova Az odnosno slova A su čovjek, ja, osoba, ličnost. Tako i ovdje ovaj znak predstavlja osobe, hrvatske ličnosti koje su sa svojim stvaralaštvom i radom doprinijeli Hrvatskoj i svijetu.

Slika 1. Proizvod AZ – slika kojom se promovira poznata ličnost.

Upravo zbog prethodnog opisa slovo Az uzet je kao znak ove kategorije proizvoda koja ima za cilj promovirati hrvatske ličnosti koji su svojim stvaralaštvom i radom doprinijeli Hrvatskoj i svijetu. Za prvi proizvod izabrana je Ivana Brlić Mažuranić (slika 1). Ivana Brlić Mažuranić je hrvatska književnica koja se sa svojim romanom "Čudnovate zgrade šegrta Hlapića" i knjigom "Priče iz davnine" ubraja u red najprevođenijih hrvatskih autora. Zbog toga što je ovo prvi službeni proizvod projekta Fabula Croatica AZ-u je pridružena oznaka 1.

AZ 2 – Nikola Tesla

Slika 2. Slika AZ 2 kojom se promovira ličnost Nikole Tesle.

Sljedeći proizvod odnosno ličnost u kategoriji AZ je osoba koja ima potencijala postati najpoznatija osoba na svijetu stekla je svjestku prepoznatljivost (slika 2).

Genij koji je osvijetlio svijet, gospodar munja, svjetski znanstvenik svih vremena, građanin svijeta, kozmopolit, izumitelj, mistik, mađioničar, neka su od epiteta s kojima se povezuje veliki čovjek Nikola Tesla. Samo sa visoko kvalitetnim proizvodima Hrvatska može konkurirati, što je manje tržište, borba za preživljavanje je veća, pa i stoga potreba za stvaranjem što boljih i konkurentnijih proizvoda izraženija.

Nakit CI – proizvod promicanja mitova i legenda

Sljedeća kategorija proizvoda predstavlja nakit imena CI koji promovira hrvatske mitove i legende. CI 1 se sastoji od lančića i privjeska s prikazom slova AZ čija je simbolika povezana sa šokantnom hrvatskom legendom. Samu simboliku privjeska moguće je pročitati na ambalaži.

Ambalaža, dizajnirana kao na slici, služi kao stalak za nakit te štiti nakit CI u unutrašnjosti. Isto tako zbog formata ambalaže moguće je nakit CI isporučiti poštom bez poteškoća. Privjesak AZ koristi se fontom FC Epistula Croatica Ultra, do sada najširim stilom napravljenim u tom fontu.

DOBRO čokolade – proizvod kojim se promiču gradovi

Slika 4. Kolekcija čokolada DOBRO.

DOBRO su čokolade sa zanimljivom pričom jednog grada, vrhunske kvalitete te predstavljaju pravi odabir za istinske gurmane i čokoladoljupce. U ambalaži proizvoda DOBRO nalazi se priča o gradu četiri jezika: hrvatskom, engleskom, njemačkom i talijanskom. Preko te priče moguće je upoznati se s kulturnim vrijednostima grada kojeg proizvod DOBRO predstavlja. Tako će se, ljude uključiti u sam duh grada te će im biti lakše povezivati priče sa svojim svakodnevnim životom. S pričom koja se nalazi iza glagoljice i

njeno povezivanje s drugim vrijednostima iz hrvatske kulture pruža novi doživljaj korisnicima (slika 4).

U ovom se projektu ne izmišljaju nove vrijednosti, nova kultura i ne predlaže nova tradicija koja se želi nametnuti već se spaja postojeća tradicija i kultura koju Hrvatska posjeduje, u prepoznatljivi hrvatski proizvod nove kvalitete. Ovakvi proizvodi su funkcionalni te im je potrebno pristupiti kao značajnim proizvodima promoviranim video materijalom, web stranicom, vrhunskim fotografijama i sl. Pored proizvoda stvorene su i tri različite usluge.

GLOGOTIP

Prva usluga projekta FABULA CROATICA zove se GLOGOTIP. GLOGOTIPom se transformira logotip pisan latinicom u glagoljski logotip predstavljajući lucidan način promicanja pravne osobe koja tu uslugu prihvati. Kroz projekt, font se stalno nadograđuje, promovira i usavršava pa je tako do sada napravljeno 25 fontova glagoljice (slika 5).

Slika 5. Primjeri GLOGOTIPA različitih firmi.

Druga usluga projekta je GLOGENA. Mobilna aplikacija kojom je moguće stvoriti razglednicu, odabrati motiv i poslati svojoj obitelji, prijateljima, poslovnim partnerima ili klijentima. Unikatnost GLOGENE proizlazi iz toga što je glavna poruka pisana na glagoljici, fontom FC Epistula Croatica. Ispod poruke napisana je i njezina transliteracija na latinici kako bi korisnik mogao znati pročitati tekst koji mu je poslan. Motivi se

mijenjaju i nadopunjuju ovisno o prigodnom događaju prilikom kojeg se može poslati GLOGENom. Motivi napravljeni za GLOGENU oblikovani su linijski. Aplikaciju je moguće besplatno preuzeti na Google Play trgovini pod imenom GLOGENA ili na web stranici <http://www.fabula-croatica.com/en/GLOGENA/App>

Zaključak projekta

Glagoljica ostavlja mnogo prostora za istraživanje, njena svjetska unikatnost i uloga u prošlosti daje joj veliki potencijal za izražavanje kulturnih i nacionalnih vrijednosti na moderan način predloženo projektom FABULA CROATICA. Glagoljica oformljena kroz proizvode, može pružiti novi doživljaj korisnicima i potrošačima. Ako hrvatski građani postanu svjesniji svojih posebnosti, ako budu vjerovali u njih i postanu ponosniji na svoj nacionalni identitet, neće se morati brinuti za negativne posljedice koje nosi globalizacija, kriza i izazovi koji su pred njima.

Literatura

- Skoko, B., (2009), *Država kao brend, Upravljanje nacionalnim identitetom*, Zagreb, Matica hrvatska
- Grgić, D., (2008), *Instrumenti mjerenja reputacije poduzeća*, Tržište, 20 (2), str. 231–249.
- Bogović, Mile, (2004), *Okolnosti pojave i razvoja glagoljice na hrvatskom području do 1248. godine.*, Staroslavenski institut, Krčka biskupija, Glagoljica i Hrvatski glagolizam, Zagreb - Krk, 2.-6. listopada (2002), Staroslavenski institut, Krčka biskupija
- Sack, D., (2003) *Letter Perfect, The Marvelous History of our Alphabet from A to Z*, New York, Broadway Books
- Naveh, J., (2004), *Origins of the alphabets*, Introduction to Archaeology, Hahagana, Concordia Publishing House
- Horvat, J., (2007). *Az*, Zagreb, Naklada Ljevak
- Yardeni, A., (2003), *A-dventure-Z' The Story of the Alphabet*, Carta, Carta Jerusalem, str 25.
- Nazor, A. (2008). *Knjiga o Hrvatskoj glagoljici "Ja slovo znajući govorim..."*, Zagreb, Erasmus
- Kotler, P., (2004), *Marketing Management*, New Jersey, Prentice Hall

Как ние българите разбираме Новославянския език без обучение и на латиница?

Лина Йорданова

Габриела Кирякова, Надежда Ангелова, Петя Велева–Донева

Тракийски университет, Стара Загора, lina@uni-sz.bg
gabriela@uni-sz.bg, nadja@uni-sz.bg, petja@uni-sz.bg

Abstrakt: *Članok govori o razumivosti novoslověnskogo jezyka ot Bulgarov v latinici i bez nikakogo přědhodnogo učěnja. Anketa iměla 20 pytaněj v dvěh grupah. Prva grupa iměla ligvistične pytanja s otvětami na bazě izkušěnosti, inteligěncije i logiky. Vtora grupa byla naměrena na kulturu jezyka i lične mněnije o novoslověnskome jezyku. Rezultaty sut mnogo pozitivni i oběčajuči.*

Ključni slova: *anketa na jezyk, medžuslověnski, novoslověnski, Bulgari*

Въведение

Съществуването на международен език, който да е общ и близък до славянските езици, може много да подпомогне славянските народи в тяхното ежедневие, в различни сфери на икономическия живот и науката. Той се явява интересен резултат от работата на славяни специалисти по ИКТ. Когато един славянин контактува с колеги от различни славянски страни, той още в първите минути започва да осъзнава колко добре се разбират, когато говорят на родните си езици.

Ние българите се гордеем с подвига на светите братя Кирил и Методи, които са „дали нещо на света. И на вси славяни книга да четат.“ И като специалисти по ИКТ оценяваме, че тяхната азбука е един перфектен информационен код, който еднозначно свързва всеки звук в славянските езици със съответната буква от нея. Но славяните днес използват не само кирилица, но и латиница, в която специфични славянски звуци се представят с допълнително трансформирани латински букви. Тази азбука ние българите не изучаваме в официалните училищни програми. И ако някой българин е запознат с нея, то това се дължи на неговите индивидуални усилия и опит.

В тази работа ние си поставихме за цел да установим доколко българите могат да разбират Новославянски език [Molhanec, Merunka, Heršak, 2016] без обучение и когато се изписва с латиница. Защото считаме, че ако текстовете са изписани на кирилица, българите биха имали много по-малко затруднения, касаещи падежите и двойните звуци, за които ние използваме по един знак.

Материал и методи

Хипотеза, средство и доказателства

От впечатленията, които имаме от междуславянския език досега може да оформим хипотезата, че езикът е разбираем и с малко усилия може да се усвои от един българин като не отчитаме неговото образование, езикова култура и международен опит.

Като средство за установяване дали без никакво обучение ние българите можем да разбираме този нов изкуствен език - Новославянский и до каква степен е близък до нашия език използваме специално разработена анкета от 20 въпроса, разделени в две групи. В първата група са въпроси, които напомнят такива от математическата лингвистика, защото провокират опитността, интелигентността, интуицията и логическото мислене на анкетиранияте. Втората група въпроси има за цел да получим личната оценка на анкетиранияте за езика и информация за тяхната обща езикова култура и опитност.

В анкетата се включиха наши студенти и колеги, както и няколко приятели и роднини, неработещи в университета или в образователната сфера. Броят на анкетиранияте до 07.05.2017 г. е 67.

В тази статия представяме малка част от резултатите и изводи, направени от първичната и незадълбочена статистическа обработка на данните. По-щателна и задълбочена обработка на данните, която да установи връзки между разглежданите показатели и оценки предстои.

Анкета „Как ние българите разбираме Новославянския език без обучение и на латиница?“

Анкетата е създадена в облачната среда на Google forms с използване на разнообразни типове въпроси, за да бъде интересно нейното попълване. Разпространена е в учебна среда и във Facebook. На молбата ни за попълване се отзоваха 67 души досега. Анкетата има следното съдържание:

Това изследване има за цел да провери как ние българите можем да разбираме Новославянския език без обучение и на латиница. Официалният сайт на проекта е <http://ns.neoslavonic.org>. Не може да се каже дали, ако го научим, ще ни обогати много, но е сигурно, че ще ни бъде по-лесно с него в славянските страни. На авторите на анкетата той напомни на старобългарски, руски, църковен славянски и някои диалекти по българските земи.

Това е език за славянофили. Моля проверете как бихте се справили с него.

1. Какво означават на български език думите voda, hlieb, mlieko, zemja и s'lnce?
2. Открихте ли кой звук е означен със знака ' в думата s'lnce?
3. Съпоставете думите doma, muž, žena, dietko, človek с тяхното значение на български език
4. Следните спрежения imaju, imaješ, imaje, imajeme, imajete, imajuт са на глагола:
5. Мој prijatelj имаје psa. Pes jest životno. Какво е pes?
6. Спреженията на глагола съм са ja jesm; ty jesi; on, ona, ono jest; my jesme, vy jeste, oni sut . Намерете съответствията в българския език на ja jesm; ty jesi; vy jeste, oni sut:
7. jedin, dva, tri, četyri, pet са числата от едно до пет. Как продължава редицата p'rvy, vtorу, tretу, četv'rtу и pety?
8. Свържете числата с техните съответствия. Šestdeset šestnast
9. Свържете редните числа с техните съответствия. Tysačny dvietyšačny dviesotny
10. Каква е разликата между tysača и tysačny?
11. Преведете следния текст както го разбирате: "Vsi ljudi rodjut se svobodni i rovni v svojem dostojenstviji i pravah. Oni sut obdариени razumom i sviestju, i treba jim jest postupati drug s drugom v duhu bratstva."
12. Еднакъв ли е смисълът на двете изречения: 1. "Veliky zajec bystro bieži okolo nas do mnogo temnego lesa." и 2. "Okolo nas do mnogo temnego lesa bystro bieži veliky zajec."
13. Какво означава: "Bože, bože! Vidim ženu na v'rhu!"?
14. "Petr slyši Ivana." Кого слуша Петър – Иван или Ивана?
15. В кой случай съм качен на големия хълм? Idu na veliku goru. Jesm na velikej gorie.
16. Колко падежа разпознавате в изречението "Dobry student piše svojemu učitelу velike pismo na novem komputeru." ?

Вие и вашата оценка за езика

17. Кои езици използвате?
18. До каква степен в проценти намирате сходство на българския език с Nowoslawqnskiј на база на тази кратка анкета?
19. Моля, посочете с кои други славянски езици има по-голямо сходство, според вас.
20. Бихте ли изучавали този език, след това бегло запознанство с него?

Резултати и обсъждане

Отговорите на първи въпрос разкриват, че около 93 % се справили успешно с превода на думите. Куриозно звучи решението на 7% от анкетираните да приемат, че думата zemja е змия, както се вижда от фигурата 1.

вода, хляб ,мляко, земя, слънце
Вода,хляб,мляко,змия,слънце
Вода , Хляб , Мляко , Змия , Слънце

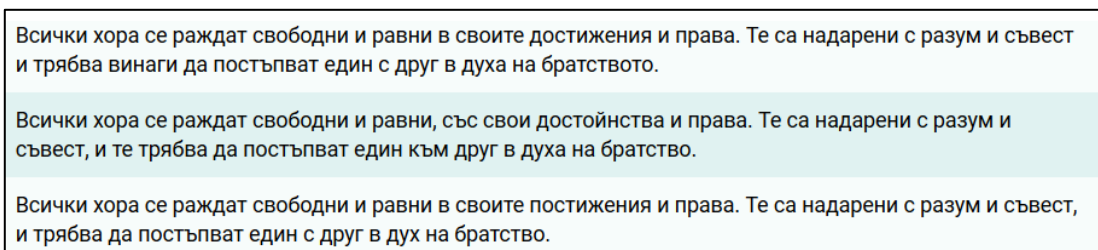
Фигура 1. Някои отговори на първи въпрос

Грешен отговор на въпроса за звука „ъ“ са дали 7,5 %, които свързват знака „“ с други звуци. Само един отговарящ не знае. Отговорите на третия въпрос разкриват, че само думата жена се разпознава на 100 %, докато при другите думи – дом, дете, човек се получават грешки макар и в много нисък процент (2-3% общо). 94% са разпознали правилно спреженията на глагола имам. Тук отново към 7 % правят грешка. 10,5 % не разпознават думата пес като куче, а като кон, котка животно и др. На въпроса за спреженията на глагола съм някои анкетирани не са отговорили напълно, а други са допринесли за най-големия процент грешки – 19% при намирането на съответствието на *ty jesí* и *oni sut*. В три от въпросите се работи с редни числа и тука грешките варират от 10 % до 18 % (фиг.2).

Фигура 2. Разликата между хиляда и хиляден

Само трима от анкетираните не са успели да преведат текста от въпрос 11, но за това пък други трима са превели думата *ljudi* като луди вместо като хора. Единици са сбъркали думите достойнство, постъпвам и др. Но в около 85 % е даден много точен превод на текста (фиг.3)

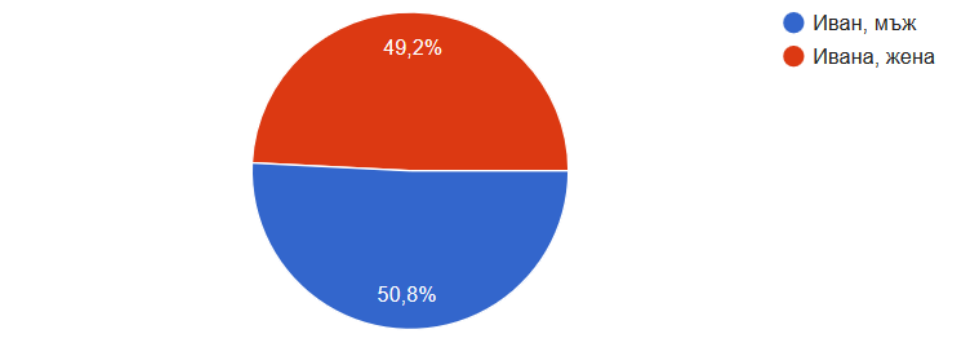

Фигура 3. Превод на текста от въпрос 11.

69 % познават, че ако разместим местата на думите в едно изречение на славянски език, то смисълът му не се губи. Около 10 % дават несериозни тълкувания на изречението от 13ти въпрос и качват жената на върба вместо на върха, или не определят правилно времето и изпълнителя на действието, внасят неправилни допълнителни тълкувания. Разликата в правилно и грешно отговорилите на 15 въпрос е само един отговор. В българския език няма падежи и името Ивана е име на жена. Въпреки това 50,8 % са схванали, че в разглеждания език има падежи и са се досетили за верния отговор, че лицето е мъж (фиг.4).

14. "Petr slyši Ivana." Кого слуша Петър – Иван или Ивана?

63 отговора

Фигура 4. Отговорите на въпрос 14.

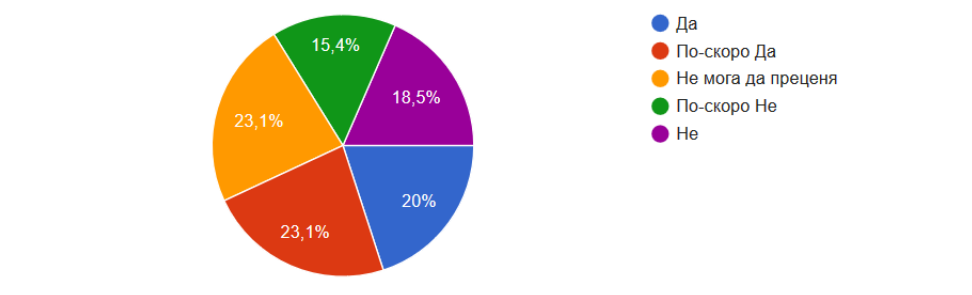
Верните 85 % отговори на въпрос 15 разкрива, че анкетираните се учат бързо и са усвоили формите на глагола съм правилно от предишните въпроси. Броят на откритите падежи в изречението на въпрос 16 варира от нула до 6, което може да се обясни с факта, че нашият език няма падежни окончания и може да се определи като непадежен език. Според нас това прави нашия език по-лесен и би могло тази негова особеност да се пренесе в структурата на Новославянския език.

Последните три въпроса имат интересни отговори и разкриват, че анкетираните са доста добри във владенето на езиците. Използват по повече от 2 чужди езика – най-често английски (85%) и руски (68%) в комбинация с други езици. Интересно е присъствието на 5 анкетиранци с Полски и 8 със сърбо-хърватски език. А в други попадат испански и някои азиатски езици.

Средният процент на съвпадение и близост на българския език и Новославянския е средно около 60 според анкетираните като само 4 отговора са отрицателни. При по-подробно анализиране на данните може да се установи доколко владенето на езици се отразява на изказаното мнение.

20. Бихте ли изучавали този език, след това бегло запознанство с него

65 отговора

Фигура 5. Отговори на 20 въпрос

На фигура 5. са представени резултатите от отговорите на въпроса за бъдещето отношение на анкетираните с Новославянския език. Въпреки беглото запознанство само 33 % са категорични в отрицанието си, че не биха го изучавали.

Изводи и заключение

Анализът на анкетните резултати води до следните изводи:

1. Славянската латиница определено е затруднение за младите българи. Именно те са направили грешки и са дали неочакваните смешни отговори.
2. Ние имаме в българския език звук Ъ и буква за него, докато славянските езици с латиница нямат. Това е друго затруднение.
3. Българският език не е падежен и падежите затрудняват повечето анкетираните.
4. Изследвания език се разбира в голям процент, като при използване на кирилица резултатът би бил по-различен и по-благоприятен.

Авторите на статията провеждат за първи път анкета с лингвистично съдържание и въпреки това считат, че резултатите са интересни и доказват формулираната хипотеза в началото. Трябва да се отчете, че мотивацията и евентуалните ползи и приложение от знанието Новославянския език не са показани, изложени или подсказани на анкетираните. Така също те не са били обект на изследването. Като се има предвид, че анкетираните не познават нито азбуката нито правилата и думите в изследвания език, то се налага изводът, че разбирането се дължи от една страна на езиковите опитности на анкетираните и от друга на положителните страни на самия език.

Литература

- Molhanec, M.; Merunka, V.; Heršak, E.: *Ontology-Based Translation of the Fusion Free Word Order Languages - Neoslavonic Example*, in: Special Issue on Enterprise and Organizational Modeling and Simulation. Springer Professional, 2016, Lecture Notes in Business Information Processing (LNBIP) 272, pp. 139-153. ISSN 1865-1348
- Merunka, V.; Heršak, E.; Molhanec, M.: *Neoslavonic Language*, in: Grundlagestudien aus Kybernetik und Geisteswissenschaft, 2016, 57(2), pp. 114-134. ISSN 0723-4899

Položaj i mogućnosti novoslavenskog jezika u budućnosti

Ana Čapalija

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, capalija.ana@gmail.com

Sažetak: Tekst raspravlja o čimbenicima jezika, rodnih i stranih, njihovom utjecaju na društvenu sliku, popularnu kulturu i općenito razvoj društva. Nadalje govori o mogućoj uporabi novoslavenskog u sklopu EU kao pomoćnog slavenskog jezika koji je politički neutralan te zato podoban za bolje prevođenje službenih dokumenata. Bavi se primjerom engleskog jezika u Hrvatskoj i kao alternativu iz različitih razloga nudi novoslavenski zonalni jezik.

Abstrakt: *Text govori o faktorah jezikov, rodnih i tuzih, i jih vplyvu na socijalni obraz, popularnu kulturu i obče razvitje společenstva. Dalnjėje govori o možnoj koristi novoslověnskogo jezyka v ramkah EU kako pomočny političsko neutralny slověnsky jezyk, i zato je prigodny do lučšego překladaňa služebnih dokumentov. Govori o priměru englickogo v Hrvatskě, i kako alternativu přědkladaje iz različnih razumov novoslověnsky zonalny jezyk.*

Ključni slova: *novoslověnski, englicki, globalizacija, Europska unija, budućnost.*

Jezični čimbanici ključni su za razvitak društva i pojedinca

Emil Heršak i Maks Vinščak

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, ehersak@gmail.com, maks.vinscak@gmail.com

Sažetak: Uvod objašnjava nastanak jezika i njegov postupni razvitak do modernih jezika. Navode se čimbenici koji su utjecali na današnju raznolikost. Tekst se bavi konceptom lingua franca mjestom engleskog jezika u svijetu globalizacije. Naglašava se važnost jezičnog trojstva, tj. razvijanje znanja triju jezika iz triju najvećih jezičnih skupina u Europi. Ističe se korist novoslavenskog zonalnog konstruiranog jezika kao poveznica slavenskih naroda, koja pospješuje razmjenu ideja i informacija, te ne naglašava jednodomlje dominantnog engleskog jezika.

Abstrakt: *Vovedenje vyjasnjaje iztočniky i postupno razvitje do modernih jezikov. Nazyvaje faktory, ktorí činili dnešnu različnost. Text govori o konceptu lingua franca vměsto englickogo jezyka v světu globalizacije. Akcentuje se važnost jezyčnogo trojlista = razvitje znanja trěh jezikov iz trěh najbolčih jezyčnih grup v Europě. Prezentuje se koristnost novoslověnskogo zonalnogo konstruovanogo jezyka kako vezny članok slověnskih narodov, ktorý umožlivuje razměnu idejej i informacije i ne propaguje jednoznanje dominantnogo englickogo jezyka.*

Ključni slova: *novoslověnski, jezyčny trojlist, lingua franca, globalizacija.*

(Plne texty budut publikovani v časopisu SLOVANSKÁ UNIE 2017/2.)